

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки
міжнародного туризму

**Кваліфікаційна робота
ОР Магістра**

на тему «Проблеми розвитку соціально-економічного потенціалу
України в умовах євроінтеграції»

Виконала: студентка 2 курсу, групи
8.0511-МЕ-3
ОП «Міжнародна економіка»
А. О. Гуцман

Керівник к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки, природних
ресурсів та економіки міжнародного
туризму, Венгерська Н. С.

Рецензент к.е.н., доцент Колобердянко І.І.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки
міжнародного туризму
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 8.0511-МЕ-3 «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ д. е. н., професор Бабміндра Д. І.
« ____ » _____ 2022 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Гуцман Анастасії Олександрівні

1. Тема роботи «Аналіз тенденції та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України»

керівник роботи: д. і. н., професор Сарнацький Олександр Петрович
затверджені наказом ЗНУ від « 9 » 06 2022 року № 642-с

2. Строк подання студентом роботи 01.12.2022

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	к.е.н., доцент Венгерська Н. С.	01.09.2022	01.09.02022
I розділ	к.е.н., доцент Венгерська Н. С.	20.09.2022	20.09.2022
II розділ	к.е.н., доцент Венгерська Н. С.	18.10.2022	18.10.2022
III розділ	к.е.н., доцент Венгерська Н. С.	15.11.2022	15.11.2022
Висновки	к.е.н., доцент Венгерська Н. С.	30.11.2022	30.11.2022

7. Дата видачі завдання 20.06.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми	20.06.2022	18.06.2022
2	Складання робочого плану	27.06.2022	27.06.2022
3	Підбір літератури та вивчення літературних джерел	08.08.2022	08.08.2022
4	Складання плану	15.09.2022	15.09.2022
5	Виконання вступу	16.09.2022	16.09.2022
6	Виконання розділу 1	20.09.2022	20.09.2022
7	Виконання розділу 2	18.10.2022	18.10.2022
8	Виконання розділу 3	15.11.2022	15.11.2022
9	Формулювання загальних висновків	22.11.2022	22.11.2022
10	Подання роботи на кафедру на перед захист	24.11.2022	24.11.2022
11	Попередній захист роботи на кафедрі	25.11.2022	25.11.2022
12	Оформлення роботи та проходження нормо контролю	28.11.2022	28.11.2022
13	Одержання відгуку та рецензії	30.11.2022	30.11.2022
14	Подання остаточного варіанту роботи на кафедру	01.12.2022	01.12.2022

Студент _____ А. О. Гуцман

Керівник роботи (проекту) _____ Н. С. Венгерська

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О. В. Гамова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 94 с., 2 рис., 5 табл., 4 додатки, 55 джерел.

Об'єктом дослідження – процеси розвитку соціально-економічного потенціалу на національному рівні.

Предметом дослідження – теоретичні та практичні проблеми соціально-економічного потенціалу України в умовах євроінтеграції.

Мета роботи – виявлення проблем розвитку соціально-економічного потенціалу України в процесі євроінтеграції.

Метод дослідження — діалектичний метод наукового пізнання, метод теоретичного узагальнення, системного аналізу, синтезу, методи статистичного та математичного аналізу, методи порівняльного аналізу.

У роботі досліджуються теоретичні і практичні аспекти євроінтеграційних процесів України в умовах війни. Розкриваються теоретичні основи соціально-економічних процесів в Україні в умовах євроінтеграції, сутність євроінтеграції, основних проблем розвитку соціально-економічних процесів. Проаналізовано взаємозалежність інтеграції України та військового положенням, охарактеризовано сучасний стан розвитку соціально-економічних євроінтеграційних процесів в умовах війни. Визначено способи врегулювання соціально-економічних проблем та шляхи вдосконалення розвитку соціально-економічних проблем України в умовах євроінтеграції

**ІНТЕГРАЦІЯ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, СОЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ,
ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В
УМОВАХ ВІЙНИ**

SUMMARY

Master's thesis: 94 pages, 2 figures, 5 tables, 4 appendices, 55 sources.

The object of the research is the processes of development of socio-economic potential at the national level.

The subject of the study is the problems of the socio-economic potential of Ukraine in the conditions of European integration.

The goal is to identify the problems of the development of the socio-economic potential of Ukraine in the process of European integration.

Research method — dialectical method of scientific knowledge, method of theoretical generalization, system analysis, synthesis, methods of statistical and mathematical analysis, methods of comparative analysis.

The paper examines the theoretical and practical aspects of the European integration processes of Ukraine in wartime conditions. The theoretical foundations of socio-economic processes in Ukraine in the conditions of European integration, the essence of European integration, the main problems of the development of socio-economic processes are revealed. The interdependence of the integration of Ukraine and the military position is analyzed, the current state of development of socio-economic European integration processes in the conditions of war is characterized. Methods of solving socio-economic problems and ways of improving the development of socio-economic problems of Ukraine in the conditions of European integration are determined

INTEGRATION, EUROPEAN INTEGRATION, SOCIAL POTENTIAL,
ECONOMIC POTENTIAL, EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN
THE CONDITIONS OF WAR

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1.1 Сутність, причини та умови соціально-економічних процесів

1.2 Фактори впливу на формування соціально-економічного потенціалу України

1.3 Євроінтеграція: сутність поняття, умови, чинники формування

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1 Характеристика українського соціально-економічного потенціалу в умовах воєнного стану

2.2 Визначення основних проблем соціально-економічного потенціалу України в умовах євроінтеграції

2.3 Україна на шляху до ЄС: сучасний стан євроінтеграційних процесів з існуючими проблемами

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1 Способи врегулювання існуючих проблем євроінтеграції

3.2 Шляхи вдосконалення соціально-економічного потенціалу України в умовах воєнного стану

3.3 Співпраця України з країнами ЄС з метою євроінтеграції

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТОКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні світові взаємозв'язки усіх держав світу відіграють визначну роль у формуванні свідомості населення планети. Усі зв'язки безпосередньо пов'язані з активізацією процесів євроінтеграції та глобалізації, які мають вплив на зовнішньоекономічну діяльність всіх країн світу. Україна не є винятком, вона приймає активну участь у євроінтеграційних процесах не зважаючи на всі існуючі бар'єри.

Соціально-економічні процеси євроінтеграції України відіграють значну роль у всьому інтеграційному процесі України до ЄС. Безумовно, як і будь-яка сфера діяльності, є певні проблеми розвитку потенціалу країни. Аналіз наявних проблем соціально-економічного потенціалу дозволить відшукати шляхи їх подолання для успішного завершення євроінтеграційних процесів України.

Дослідження та вивчення деталей питання розвитку соціально-економічного потенціалу України в євроінтеграційному напрямку набуває нових значень та етапів розвитку, які обумовлені початком війни між Україною та Російською Федерацією. Ця подія внесла корективи в алгоритм інтеграційного процесу та конкретизувала вектор руху України, як цілісної та Незалежної держави.

Аналіз здійснення зовнішньоекономічної діяльності та її аспектів, відбувались в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців: вітчизняні – О. Храбрый, М. Горинь, І. Бережнюк, С. Боротничек, А. С. Гальчинський, О. А. Корнієвський, О. Дугіна; західноєвропейської спільноти із зазначеного питання, то до них належать такі, як: А. Арато, Р. Дарендорф, Л. Колаковскі, Д. Коен, Л. Рестрепо, А. Селігмен.

Теоретичною базою дослідження є сучасні теорії ринкової економіки, наукові концепції, монографії, та періодичні видання зарубіжних та вітчизняних вчених з питань євроінтеграційних процесів, а також статистична

інформація соціально-економічних процесів України в умовах війни. У роботі використані навчально-методологічні матеріали факультету.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку соціально-економічного потенціалу на національному рівні.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні проблеми соціально-економічного потенціалу України в умовах євроінтеграції.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи магістра полягає у виявленні проблем розвитку соціально-економічного потенціалу України в процесі євроінтеграції.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати теоретичні основи соціально-економічних проблем євроінтеграційних процесів України;
- узагальнити та упорядкувати наявні проблеми України в соціально-економічному напрямку євроінтеграції;
- визначити перспективи соціально-економічної інтеграції у ЄС;
- запропонувати шляхи подолання проблем розвитку соціально-економічних аспектів євроінтеграції.

Методи дослідження: діалектичний метод наукового пізнання, метод теоретичного узагальнення, системного аналізу, синтезу, методи статистичного та математичного аналізу, методи порівняльного аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів. Кваліфікаційна робота розкриває сутність та алгоритм процесу розвитку соціально-економічного потенціалу України в умовах Євроінтеграції, враховуючи сучасні військові реалії.

Практичне значення одержаних результатів. У роботі систематизована інформація, отримана емпіричним методом дослідження, з конкретизацією проблем соціально-економічного характеру євроінтеграції, враховуючи існуючі та потенційні наслідки війни.

Структура і обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, 3 розділи по 3 підпункти, висновки, список використаних джерел та додатки. 94 с., 2 рис., 5 табл., 4 додатки, 55 джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1.1 Сутність, причини та умови соціально-економічних процесів

Термін «соціально-економічний процес» поєднує у своєму визначенні два поняття: соціальний процес та економічний процес. Враховуючи особливості кожного з окремих понять є можливість конкретизувати значення даного поняття. Розберемо детально значення змісту соціального та економічного процесів.

У самому початку є необхідність у конкретизації терміну «процес» та виділенні його тлумачення. Дане поняття є ядром у основному матеріалі кваліфікаційної роботи. Термін «процес» походить від латинського “process” і трактується як проходження, просування. Дане поняття зберігає в собі динамічність та зміни в перебігу подій, серія явищ взаємопов’язаних подій із структурно-функціональною залежністю [1].

Соціальний процес – це послідовна зміна станів у суспільстві або його окремих систем діяльності. Соціальний процес проявляється як рух у часі низки соціальних подій чи явищ певної спрямованості з однією метою. У ньому діалектично поєднуються зміна і сталість, перервність і неперервність. Щодо терміну «соціальний», то він походить від латинського “socialis”, яке перекладається як «товариський», «громадський». У різних словниках це поняття трактується майже однаково. Можна здійснити класифікацію

соціальних процесів за певними критеріями. Зокрема, за формами розвитку соціальні процеси поділяють на такі види:

- спрямовані (передбачають певну мету або тенденцію у своєму русі). Вони є передбачуваними або явними. Наприклад, процес глобалізації, процес реформування економіки, створення єдиного європейського суспільства.

- не спрямовані (мають випадковий, хаотичний характер). Наприклад, емоційні сімейні конфлікти, мобілізації в соціальних рухах.

- зворотні (процеси, які викликають у системі певні зміни). Ці зміни можуть бути й радикальними, що може призвести до повернення у попередній стан. Наприклад, посилення девіантної поведінки людей в період економічної кризи. Водночас слід пам'ятати про те, що повернення до попереднього стану не означає повну ідентичність системи: відновлюються лише основні структурні елементи, а другорядні можуть змінюватись назавжди.

- незворотні (відображають зміни, які не можна повернути). Наприклад, старіння людини, урбанізація населення.

- висхідні (передбачають розвиток системи, якщо цей розвиток істотний, то його ототожнюють з прогресом).

- низхідні (викликають негативні дисфункціональні зміни у системі, стан регресу).

- лінійні (поступові безперервні висхідні або низхідні зміни в системі).

- циклічні (періодичне повторення певних фаз розвитку системи). Наприклад, вибори та перевибори президента або парламенту. Такі процеси можна розглядати також як кругові.

- спіральні (являють собою висхідний або низхідний циклічний рух) [2].

Безпосередньо всі соціальні процеси тісно пов'язані з життєдіяльністю індивідуумів або груп людей у сьогоденному суспільстві.

Переходячи по поняття «економічні процеси» слід визначити термін. Економічні процеси – це цикл, який проходять економічні суб'єкти, здійснюючи господарську діяльність з метою задоволення потреб, починаючи з виробництва і закінчуючи споживанням. Більш детально – це шлях, яким

проходять індивіди для задоволення своїх потреб. Починаючи з виробничої діяльності і закінчуючи споживанням. Подібним чином, в економічному процесі людина виконує низку видів діяльності, які дозволяють виробляти фізичні елементи, які будуть використовуватися для покриття необмежених потреб суспільства [3]. В «Економічній енциклопедії» сказано, що економічні процеси (фази) – це розвиток процесів безпосереднього виробництва, розподілу, обміну та споживання, дія зумовлених цими процесами виробництва спільних законів і властивих їм суперечностей. Ці процеси охоплюють усе, що дає реальна практика функціонування економічної системи, вони розгортаються, переплітаються та тісно взаємодіють один з одним, відображаючи рух економічного базису суспільства [4].

Виокремлено поняття соціальних та економічних процесів, переходячи до поняття «соціально-економічні процеси» логічно зробити висновок, що даний термін буде поєднувати в собі попередні два. Перейдемо до більш детального висвітлення даного поняття.

Соціально-економічні процеси – це зміни в суспільстві та економіці, які відображаються на рівні життя учасників цих процесів, стабільності політичної та економічної ситуації в країні, умовах безпеки та захищеності її населення. Ці процеси обумовлюють соціальні зміни, у яких відображаються соціально-економічні властивості політичних процесів [1].

Соціально-економічні процеси можна віднести до складних імовірнісних динамічних систем, в яких відбуваються процеси виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних та інших благ суспільством. Ці системи належать до класу кібернетичних систем, тобто систем з управлінням. Серед систем, створюваних людьми, можна виокремити особливу категорію так званих цілеспрямованих систем, до них і належать соціально-економічні системи. Це такі системи, що мають ціль функціонування та містять у своєму складі людей як елементи, такі системи являють собою надзвичайно складні об'єкти [5].

Узагальнивши, можна дійти висновку, що соціально-економічні процеси мають важливе значення у життєдіяльності суспільства та безпосередньо несуть вплив у процесах євроінтеграції.

Основними причинами виникнення соціально-економічних процесів є взаємодія суб'єктів, об'єктів та інших аспектів діяльності. Соціально-економічні процеси здійснюються під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, вони мають стійкий порядок взаємодії всіх компонентів, певну тривалість у часі і спрямованість на результат. Саме соціально-економічний процес підпорядковує собою розгортання потенціалу суб'єктів діяльності процесу, утвердження в системі суспільних відносин у результаті соціально-економічних процесів. Кожен процес охоплює кілька стадій, що мають різний зміст, механізм, спосіб зв'язку елементів. Характеризуючи причини виникнення соціально-економічних процесів, необхідно врахувати ознаки: стадійність, фазність, етапність, різноранговість їхньої організації, перебігу і розвитку.

Кожен з етапів змін соціально-економічних об'єктів охоплює фази, що відображають специфіку процесів. Водночас кожному етапу притаманні певні особливості, які визначають специфіку стадійності даного процесу. Процеси зазвичай відбуваються неоднорідно, протікають різнорідними стадіями, кожен з них є предметним і конкретним, але ці предметність і конкретність стосуються тільки досліджуваного об'єкта чи його аспекту. Соціально-економічні процеси можуть мати безпосередньо особистісний аспект, однак їхня сутність детермінується процесами іншого рівня соціально-економічної організованості. Сам по собі соціально-економічний процес не може бути гарантом розвитку потенціалу особистості в цілому або іншої соціальної структури. Для його розкриття необхідно знати механізми формування і впливу різних соціально-економічних процесів, щоб забезпечити їхню керованість. Соціально-економічний процес безпосередньо пов'язаний із діючим суб'єктом; його особистісні характеристики та особливості, міра зосередженості до соціального життя в цілому та до спектра соціальних

процесів, наявність чи відсутність у нього суттєво необхідного політичного досвіду, розвитку культури, професіоналізму значущо впливають на характер здійснення соціально-економічного процесу, соціальну організацію та сам порядок протікання процесів та соціально-економічне життя в цілому. Саме тому соціально-економічним процесам властива обов'язкова суб'єктність — у відриві від людей їхнє існування неможливе. Всі перетворення в суспільстві, в його елементах, зміни потенціалу особистості є причиною і наслідком соціальних процесів в ході історичної практики людей.

Соціально-економічний процес – це необоротна, спрямована, закономірна зміна економічного становища та соціальної інфраструктури суб'єкта економічної діяльності в результаті якої організація переходить до принципово нового якісного стану.

Визначення для поняття соціально-економічний процес дають багато вчених. Конкретизації зазначеного поняття продемонстрована в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Погляди науковців на сутність поняття «соціально-економічний процес»

Автор визначення	Сутність поняття
Прийма С.С., Приймак В.І.	зміни в суспільстві та економіці, які відображаються на рівні життя учасників цих процесів, стабільності політичної та економічної ситуації в країні, умовах безпеки та захищеності її населення. Ці процеси обумовлюють соціальні зміни, у яких відображаються соціально-економічні властивості політичних процесів.
Тимошенко Л. М., Сімахова А. О.	є складним словосполученням, що утримує три різотлумачних слова, а саме «соціальний», «економічний» і «розвиток». Але їх ядром постає термін «розвиток», а інші два характеризують течії його спрямованості.
Мочерний С. В.	сукупність відносин між людьми у процесі виробництва матеріальних і духовних благ та їх привласнення в усіх сферах суспільного відтворення (безпосередньому виробництві, розподілі, обміні та споживанні).

Джерело – складено автором

Дане визначення має багато значень, кожне з них доповнює попереднє та більш детально його розкриває.

Тільки одночасна наявність всіх трьох зазначених властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін:

- оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення постійної системи функцій);
- відсутність закономірності є характерним для випадкових процесів катастрофічного типу;
- при відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися, і тому процес втрачає характерну для розвитку єдину, внутрішньо взаємозалежну лінію.

Складовими соціально-економічних процесів є

- економічний ріст – кількісний бік розвитку економічної системи. Що характеризується розширенням її масштабів (нарощення обсягів виробництва та реалізації продукції, розширення частки ринку, підвищення рівня доходів підприємства, тощо);
- структурні зрушення – це зміни пов'язані з переходом до новітніх прогресивних технологій використанням ресурсів, що сприяє покращенню кінцевих результатів діяльності підприємства;
  - оновлення асортименту продукції і послуг;
  - впровадження інноваційних технологій в управлінні;
  - нарощення фізичного обсягу капіталу підприємства;
  - задоволення потреб споживачів;
  - тощо.

В соціальній сфері: покращення організаційних і соціально-психологічних умов функціонування, покращення корпоративної культури, забезпечення умов професійного розвитку, зростання рівня освіти та професійної підготовки кадрів, тощо.

Економічний бік соціально-економічного розвитку, як правило, оцінюють за допомогою коефіцієнтів й абсолютних величин, що відображають ефективність діяльності підприємства. Для оцінки соціальної

складової більш прийнятними є якісні показники, що обумовлено специфічністю об'єктів оцінки.

Соціально-економічні процеси залежить від економічного зростання, яке викликає якісні зміни в економіці, сприяє її загальному розвитку та розвитку людського капіталу, корпоративної культури [6].

Отже, сутність, причини та умови соціально-економічних процесів залежать від багатьох факторів, та мають суттєвий вплив зовнішнього середовища на процеси формування та існування у сучасності.

1.2 Фактори впливу на формування соціально-економічного потенціалу України

Варто відзначити, що наукове використання терміну потенціал бере свій початок у філософських трактуваннях Аристотеля, який розглядав акт і потенцію як основу онтологічного розвитку. Відповідно буття розподілялося на потенціальне й актуальне, а становлення (розвиток) розглядався як перехід від першого до другого. Щодо онтологічної картини слід, на нашу думку, зважати на пояснення, запропоновані в економічних наукових джерелах інформації, де поняття потенціал вживається, як правило, в якості синоніма до поняття ресурсів. Звідси, поза рамками наукового дослідження існує завдання щодо ідентифікації сутності самого поняття резерви й можливості та взаємозалежність між ними. У зв'язку з цим такі категорії, що представляють ресурси, резерви і можливості дають характеристику окремим проявам потенціалу в цілому, відображаючи його з боків, а співвідношення між ними та їх величини характеризують його вектор. Все це дозволяє виділити кілька рівнів прояву потенціалу: зокрема, він визначає минуле з погляду відображення сукупності властивостей, накопичених людиною, котрі зумовлюють його здатність до певної діяльності (потенціал набуває значення

ресурсу). Потенціал відображає сьогодення з точки зору практичного застосування та використання людиною наявних здібностей (при цьому має значення резерву). Потенціал орієнтований на розвиток (майбутнє) (поєднує певні значення як «можливості» та «перспективи», так і «здатність» та «спроможність» одночасно із наявною в межах певної держави сукупністю різних ресурсів).

Для того, щоб виділити певні фактори впливу на формування соціально-економічного потенціалу України потрібно визначити показники сталості даного потенціалу. Найважливішими показниками економічної сталості є стійкість і стабільність. Зокрема, поняття стійкість екосистем означає здатність сучасної екосистеми повертатися до початкового стану після зняття/елімінування зовнішнього впливу, що призвів її до нерівноважного стану. Іноді фахівці власне поняття стабільність та стійкість розглядають як синоніми. Проте слід розрізняти такі різновиди стійкості: резидентна стійкість або стабільність – здатність залишатися в стійкому чи рівноважному стані під навантаженням і пружна стійкість – здатність швидко відновлюватися при знятті навантаження.

Слід розуміти, що система показників які будуть характеризувати ресурси(минуле), резерви (теперішнє) і можливості (майбутнє) важливого стратегічного соціально-економічного потенціалу України, відрізняються від тої, що передбачає необхідність формалізації мультирівневої системи порівняльних показників. Фактори впливу на формування соціально-економічного потенціалу України в основі мають людські, виробничі та природничі ресурси. Потенціал сталого стадійного соціально-економічного розвитку держави слід оцінювати з урахуванням етапу її життєвого циклу та масштабів трансформаційних змін, які відбуваються у зовнішньому і внутрішньому середовищі існування. Комплексну оцінку спрямованості та динамічності процесів сталого розвитку можна здійснити лише за використання кількісних значень цього потенціалу, загальна величина якого характеризуватиметься запасом потенційно-факторних змінних

(потенціальної енергетичної складової) сталого розвитку, які зосереджені у певній точці поля (енергія ресурсу) та векторною направленістю (пов'язаною з світосприйняттям). З огляду на зазначене методичний підхід до масштабів оцінювання наявного потенціалу соціально-економічного розвитку буде надалі формуватися за модельними рішеннями структурного типу задля об'єктивної оцінки у кількісному значенні пріоритетної на даному історичному етапі розвитку України сукупності окремих ресурсів, можливостей і резервів у сенсі реалізації завдань щодо переходу держави до її сталого розвитку [7].

Соціально-економічний потенціал країни характеризує можливості національної економіки виробляти матеріальні блага, надавати послуги, задовольняти економічні потреби суспільства. Ці можливості дають всі наявні в країні ресурси — виробничі, матеріальні, трудові, природні, фінансові, науково-технічні, інформаційні та ін. Відповідно економічний потенціал включає як складові частини виробничий, трудоресурсний, фінансовий, науковий та інші види потенціалів.

Фактори впливу на формування соціально-економічного потенціалу України потрібно виокремити соціальні та економічні окремо, а фактори впливу соціально-економічного потенціалу – це безпосередньо поєднання факторів кожного з потенціалів. Якщо аналізувати тільки фактори впливу та формування соціального потенціалу, то безумовно основним фактором є людина. Її дії непередбачувані та залежать від «настрою» окремих індивідів. Соціальний потенціал суспільства можна виділити основним фактором впливу, що розглядається як суспільні можливості забезпечення відповідного рівня соціальної безпеки населення та держави загалом, які формуються та реалізуються у процесі налагодження соціальних відносин, зв'язків та мереж і визначають соціальну активність та рівень соціальної захищеності населення.

Потенціал виробничої організації, як соціально-економічну систему, Г. Білоконенко пропонує розглядати, ґрунтуючись на:

- ресурсній концепції (як сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів та зв'язків між ними);
- функціональній концепції (як сукупність функцій (факторів, умов, складових), які забезпечують реалізацію здібностей і можливостей);
- ресурсно-цільовій концепції (як сукупність ресурсів та здібностей щодо досягнення певних результатів, цілей) [8].

Виходячи з цього можна визначити фактори впливу на соціально-економічний потенціал України, а саме:

- економічне становище об'єктів та суб'єктів господарювання країни, адже в залежності від рівня дохідності має формуватися рівень можливостей, що безпосередньо впливає на розвиток, бо як було зазначено вище, потенціал і розвиток є синонімічними поняттями;
- рівень послуг країни претендента економічної інтеграції, адже в поняттях світової економіки країна вважається розвиненою, за умов наявності високого рівня послуг;
- наявність ресурсів, адже кожен із видів ресурсів (виробничі, матеріальні, трудові, природні, фінансові, науково-технічні, інформаційні та ін.) відіграє визначну роль у потенціалі держави, а їх відсутність чи недостатня забезпеченість стає фактором негативного впливу;
- ментальні особливості та соціальне благополуччя в країні, дані показники мають пряmolінійний вплив на формування потенціалу;

Фактори впливу на соціально-економічний потенціал містить такі складові: соціальні, економічні, інституційні, фінансові, політичні, демографічні.

До соціальних факторів впливу можна віднести якість освіти та якість медичного обслуговування, рівень культурного розвитку та можливості для даного розвитку населення. Кожен з факторів формує базу для розвитку потенціалу в майбутньому. До економічних факторів потрібно віднести кадровий потенціал України та можливості його освіти та самоосвіти, рівень оплати праці, рівень безробіття та можливість забезпечення державою

підтримки розвитку економічного потенціалу. Демографічними факторами є зниження рівня народжуваності та підвищення рівня смертності, виїзд великої частини населення України за кордон через військовий стан.

Кожен фактор має прямолінійний вплив, що є підґрунтям для розвитку соціально-економічного потенціалу або процесів його сповільнення.

1.3 Євроінтеграція: сутність поняття, умови, чинники формування

Глобальним питанням для української державності сьогодні є процес євроінтеграції. Слід конкретизувати значення даного процесу та розкрити це поняття. «Європейська інтеграція є свідомим вибором українського народу, підтвердженим Революцією Гідності та закріпленим в Конституції України.

Євроінтеграція – це процес впровадження європейських норм в сучасне українське законодавство. Таке впровадження має забезпечити: правову державу, стабільну економіку, чисте довкілля, соціальну захищеність громадян, відсутність корупції, високий рівень життя, якість харчових продуктів. Це єдиний соціальний, економічний та гуманітарний простір, де відмовилися від обмежень та зайвих умовностей задля вільного переміщення товарів і послуг, капіталів, людей, необмеженого обміну інформацією, науковими та культурними надбаннями.

Міністерство соціальної політики активно веде роботу щодо реалізації низки важливих реформ та запровадження європейських стандартів і норм, що піднесуть якість життя громадян в Україні на новий рівень.

Наразі підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачена Планом заходів (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20.11.2019 № 1005 „Про внесення змін до плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони”, яким було внесено зміни до Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106).

Робота Міністерства за напрямом європейської інтеграції надає вагомі гарантії збереження національної єдності та ідентичності української нації.

Можливість перебування України в спільноті цивілізованих демократичних країн - членів Північноатлантичного Альянсу допомагатиме в реалізації різномірних реформ в секторі оборони і безпеки, щодо цивільного контролю і демократичного нагляду, у боротьбі проти корупції, підвищенню стабільності, підтримці регіональної та міжнародної безпеки. Україна поступово наближає свої стандарти до стандартів Альянсу, що є передумовою членства в НАТО.

Важлива увага державної політики в сфері європейської інтеграції спрямована на забезпечення безпеки і добробуту людини як ключового суб'єкту національної безпеки України.

Пріоритетні завдання в межах реалізації політики європейської інтеграції України щорічно визначаються в річних національних програмах під егідою Комісії Україна-НАТО, що підписуються Президентом України, які є ключовим інструментом досягнення Україною необхідних критеріїв членства в НАТО.

12 червня 2020 року НАТО надало Україні статус партнера з розширеними можливостями. Це рішення визнає значний внесок України у місії НАТО, а також демонструє відданість Альянсу своїм партнерам, незважаючи на пандемію COVID-19. Перевагою Програми розширених можливостей є регулярні політичні консультації з безпекових питань, розширений доступ до навчань і обміну інформацією, тісніша співпраця у часи криз. Статус партнера розширених можливостей досі мали лише п'ять країн: Фінляндія, Австралія, Швеція, Грузія та Йорданія.

Європейська інтеграція та євроатлантична інтеграція є пріоритетом української влади. 8 червня 2018 року парламент остаточно визначив євроатлантичну інтеграцію зовнішньополітичним пріоритетним напрямком для України і 07.02.2019 відповідні зміни стосовно європейського і євроатлантичного зовнішньополітичного курсу були внесені до Конституцію України» [9].

Євроінтеграційний процес є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом для України, а подальше поглиблення та розбудова взаємовідносин між Європейським Союзом та Україною здійснюється на принципах економічної інтеграції та політичної асоціації.

«Стратегічно важливими документами для досягнення цих цілей є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони та Порядок денний асоціації Україна – ЄС.

Угода про асоціацію визначає новий, якісний формат відносин між Україною та ЄС і слугує стратегічним орієнтиром систематичних соціально-економічних реформ в Україні, а поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, яка є частиною Угоди, визначає правову базу для вільного переміщення капіталів, товарів і послуг, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку Європейського Союзу. Утворена ефективна платформа для співпраці на регіональному рівні в рамках Транспортної панелі Східного партнерства, основною метою якої є покращення транспортних сполучень між ЄС та його найближчими країнами-сусідами. Сфера послуг та транспортні мережі відіграють ключову роль у покращенні рівня якості життя громадян країни та у зростанні можливостей розвитку промисловості. Тому, транспорт є однією з ключових сфер співпраці між Україною та Європейським Союзом, й відповідно до статті 368 Угоди про асоціацію основною метою такої співпраці є сприяння реструктуризації та оновленню транспортного сектору

України і поступовій гармонізації діючих стандартів та політики з існуючими в ЄС» [10].

Наразі Україна має статус кандидата у членство Європейського союзу. Підтвердженням цього є статус кандидата України, який надали країни члени Європейського союзу, з метою вступу до ЄС, 23 червня 2023 року.

Формування євроінтеграційного процесу України має чи мало етапів. Для деталізації процесу вступу України до ЄС варто розібрати безпосередній процес вступу України до Європейського союзу.

З метою переходу до наступного етапу до членства, ЄС має ухвалити рішення про те, щоб офіційно розпочати процес перемовин з Україною. Важливо почати процедуру перемовин не пізніше 2023 року, якщо процес починається раніше, то це несе позитивні тенденції для України. Для цього необхідно, щоб Єврокомісія ухвалила позитивний звіт щодо України вже до кінця цього року в рамках процедури оцінювання країн-кандидатів (підготовка такого звіту передбачена висновками саміту ЄС). У звіті Комісія розгляне прогрес, якого досягла Україна за сімома ключовими питаннями, які визначив ЄС, надаючи статус кандидата. Україна має продемонструвати, що вона відповідає всім вимогам. Після цього Рада ЄС має визначитися з наступними кроками, що можуть включати початок перемовин щодо вступу України до ЄС. Далі на черзі – власне ці переговори.

Для визначення потенційної дати вступу України до ЄС, необхідно проаналізувати це з урахуванням наявних перспектив. Реальна мета – завершити перемовини щодо приєднання до ЄС в 2027-2028 роках та розраховувати отримати повноцінне членство вже у 2029 році, коли будуть проходити нові вибори до Європейського парламенту та формування нового складу Єврокомісії. Такий прогноз ґрунтується на порівнянні з процесом «великого розширення» Європейського Союзу, коли у 2004 році до нього доєдналися відразу 10 нових членів, у тому числі держави Центральної Європи та Балтії. Тоді на перемовини про вступ Литві знадобилося три роки, а Польщі – чотири. Процес перемовин з Литвою розпочався у 1999 році, а з Польщею –

ще у 1998 році, обидві країни завершили процедуру у 2002 році, одночасно з ще вісьмома країнами регіону. Потім ще два роки пішло на те, щоби підготуватися та ратифікувати Угоду. Нарешті у 2004 році усі десять країн стали повноправними членами Європейського Союзу. Розглядаючи приклад цих країн, можна враховувати це під час прогнозування українського членства.

Для успіху процесу, з метою швидкого вступу, важливо, щоб переговори йшли швидко – так, як це було у дев'яностих роках, а не повільно, як відбувається нині з країнами Західних Балкан (Хорватія вела переговори з 2005 по 2011 рік та стала членом ЄС у 2013, Чорногорія веде переговори найдовше, з 2012 року, і вони далекі від завершення. – ЄП). Для того, аби прискорити процедуру перемовин для України, Європейський Союз має кардинально переглянути свою філософію щодо розширення:

- ЄС має усвідомити, що членство України вигідне не лише Україні, а й самому Євросоюзу. Поширення демократії, стабільності та економічного добробуту на Схід є в інтересах самого Європейського Союзу, бо це наш єдиний шанс на демократичні перетворення і всередині Росії;

- Повернення політики розширення повинне розпочатися з аналізу помилок та прорахунків минулих десятиліть та запровадження таких змін з урахуванням старого досвіду: ЄС не має звертати уваги на спроби шантажу та залякування з боку Кремля, як сталося з Україною у 2014 році; перспектива розширення Європейського Союзу має прискорити реформи інститутів та механізму прийняття рішень у самому ЄС, щоб ті не стояли на заваді подальшому розширенню; країни-члени ЄС не повинні мати права блокувати прийняття до ЄС своїх сусідів, з якими в них є невирішені історичні питання (прим. ЄП: таке блокування здійснює зараз Болгарія стосовно Північної Македонії); ЄС має віднайти у собі «апетит до розширення», зрозумівши, що членство України посилить ЄС, адже Україна перебуває в процесі змін та стрімко розвивається згідно з вимогами ЄС.

Вирішення цих питань щодо України та її геополітична вага підштовхнуть Європейський Союз до подальшого розширення та прискорить

прийняття Молдови та Грузії, а також країн Західних Балкан, інтеграційні процеси щодо яких вже давно буксують на одному місці.

З метою прискорення процесу інтеграції, Україні варто сконцентрувати всі зусилля на інтеграції до Єдиного ринку, бо він покликаний гарантувати максимально швидкий доступ до програм з фінансової допомоги країнам-членам ЄС. Цю стадію можна завершити ще до того, як Європейський Союз запровадить необхідні реформи своїх інститутів.

Прискорення процесу інтеграції залежить від двох сторін, зараз Європейському Союзу треба віднайти достатньо політичної волі для довгострокових проєктів в Україні. Для цього серед країн-членів ЄС необхідно створити "Коаліцію заради України". Вона має складатися з тих країн, що вже продемонстрували непохитний рівень підтримки інтеграції України до Європейського Союзу, та тих, що головуватимуть у Раді ЄС ближчим часом: це, зокрема, Чехія (2022), Швеція (2023), Данія (2025), Польща (2026), Литва (2027), Італія (2028) та Латвія (2028). Така коаліція має розпочати процедуру, схожу на так званий "Берлінський процес", що відбувається за ініціативи Німеччини на підтримку інтеграції Західних Балкан.

24 лютого 2022 року в Україні почалася повномасштабна війна з Російською Федерацією. Війна завдала руйнівного удару по українській економіці, але водночас вона спонукала Європейський Союз до більш рішучих геополітичних кроків. Погрози Путіна через розширення ЄС вже ні на кого не діють. Йому не тільки не вдалося зупинити процес розширення ЄС, а навіть навпаки – війна значно прискорила інтеграцію, зробила можливим отримання Україною статусу кандидата. Після завершення війни з'явиться інший прискорювач. Багатомільярдний план відбудови України буде залежати від перебігу інтеграції та перемовин щодо членства в ЄС, що сприятиме прискоренню реформ.

Україна – багата країна зі значним, але ще невикористаним економічним потенціалом, потужним промисловим сектором та висококваліфікованими працівниками. Членство України посилить економічну міць самого

Європейського Союзу. Інтеграція з ЄС – єдиний шлях, яким пострадянська та посттоталітарна країна може досягти економічних успіхів. Приклад України стане потужним сигналом громадянам Білорусі та Росії та спонукає їх вимагати подібних змін й у себе вдома. Тільки за такого розвитку подій можливо гарантувати мир та безпеку на європейському континенті. А саме мир є пріоритетом для Європейського Союзу.

За часів "великого розширення" у 2004 році Євросоюз мав безпрецедентний вплив на країни-кандидати. Всі вони поспішали впровадити усі необхідні реформи, щоб ні на крок не відставати від сусідів. Однак процес розширення ЄС у країнах Західних Балкан вже не мав такого трансформаційного потенціалу. Країни-кандидати втратили мотивацію до проведення реформ та віру в успіх євроінтеграції як такої. Політика розширення ЄС стала символом геополітичних поразок Європи. Україна має всі підстави поламати цей тренд.

Україна досягла неабияких успіхів у впровадженні нормативно-правової бази ЄС з 2014 року, не без допомоги Групи підтримки України (Support Group for Ukraine, SGUA). Якщо процеси розширення вдасться перезапустити з такою ж силою, Україна може опинитися серед лідерів з проведення реформ» [11].

Процес євроінтеграції вже має своє відображення у розвитку соціально-економічного потенціалу України, який буде продовжуватися впродовж всього інтеграційного процесу.

Слід виокремити одним із вирішальних чинників сьогодення у процесі євроінтеграції України є військовий стан. Основний вплив війни України з РФ є прискорення євроінтеграційних процесів, що потенційно дозволить дійти до поставленої мети на декілька років швидше, але ціна занадто висока для такого інтеграційного процесу.

Висновки до розділу 1

У розділі 1 розглянуто теоретичні основи соціально-економічних процесів України в умовах євроінтеграції. Глобальним питанням для української державності сьогодні є процес євроінтеграції. Конкретизовано значення даного процесу та розкрити це поняття. Євроінтеграція – це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. Можна зробити висновок, що процес впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Євроінтеграційний процес є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом для України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Сформовано фактори впливу на інтеграційний процес, до них віднесено: економічне становище, рівень послуг, ресурсозабезпеченість та ментальні особливості суспільства. Кожен фактор має прямолінійний вплив, що є підґрунтям для розвитку соціально-економічного потенціалу або процесів його сповільнення.

Також розглянуто та проаналізовано сутність процесу євроінтеграції та розглянуто його етапність. Визначено, що процес євроінтеграції вже має своє відображення у розвитку соціально-економічного потенціалу України, який продовжує впроваджуватися під час всього інтеграційного процесу.

Слід виокремити одним із вирішальних чинників сьогодення у процесі євроінтеграції України є військовий стан. Основний вплив війни України з РФ є прискорення євроінтеграційних процесів, що потенційно дозволить дійти до поставленої мети на декілька років швидше, але ціна занадто висока для такого інтеграційного процесу.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1 Характеристика українського соціально-економічного потенціалу в умовах воєнного стану

Соціально-економічний потенціал України в умовах воєнного стану зазнав певних змін, як і будь-яка сфера діяльності. Рушійні сили військового спорядження безпідставно знищують все, що будувалося з метою прискорення інтеграції України у Європейський Союз. Для визначення сучасних характеристик українського потенціалу є необхідність у визначенні алгоритму та умовах вступу до ЄС, процесу виконання умов вступу до початку повномасштабної війни і визначення сучасних характеристик і змін українського потенціалу.

У 2014 році тодішній Президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу заявив, що Угода про асоціацію є початком вступу України до ЄС. Тоді держава обрала шлях на євроінтеграцію та продемонструвала це на Революції Гідності. Умови вступу до Європейського Союзу кожної конкретної держави визначаються угодою між державами-членами ЄС і державою-претендентом, мають свої особливості в залежності від рівня розвитку держави, фінансового забезпечення, ментальних особливостей, географічного положення та бази існуючого потенціалу, а також інших аспектів. Вступ складається з декількох загальних кроків, які має пройти країна-претендент. Україна не виключення і почала цей шлях 2014 року.

Вступ до Євросоюзу відбувається в такій послідовності: підписання Угоди про асоціацію – включення в офіційну програму розширення ЄС – подання заявки на вступ – отримання статусу кандидата в члени ЄС – вступ до ЄС.

Перший крок – виконати Угоду про асоціацію до 2024 року, що було за планом до початку війни в Україні. Коли це буде виконано, то в Україні має діяти 70% прав Європейського союзу. За даними на жовтень 2020 року Україна виконала 47% умов, та вважалось що зміни відбувалися за графіком інтеграційного процесу.

Другий крок – відповідати умовам членства в ЄС, так званим “Копенгагенським критеріям”. А саме: забезпечити стабільність демократії в країні, верховенство права, дотримання прав людини і захист прав меншин. Слідувати принципам ринкової економіки, з великою часткою малого бізнесу, мати розвинену інфраструктуру, якісну освіту та науку. Поділяти глобальні цілі ЄС у сфері політики й економіки.

За даними на початок війни в Україні, держава перебувала на першому етапі євроінтеграції, однак його виконання – це приблизно 2/3 всіх зусиль, можна вважати, що це лівова частка у процесі вступу до ЄС, що дає впевненість у вступі та певні гарантії відповідності країни до умов рівня життя, а саме соціально-економічних аспектів, Європейського Союзу.

Так як процес вступу є довготривалим, то спрогнозувати період інтеграційного процесу можна на прикладу інших країна Центрально-Східної Європи, які вже стали членами Європейського союзу. Польща почала переговори про приєднання до ЄС у 1990 році, а заявку подала у 1994-му. Вступ відбувся у 2004 році. Болгарія теж подала заявку в 1994 році, а членом ЄС стала у 2007-му. Можна прийти до термінів вступу до ЄС у 15 років. Безумовно, терміни вступу є значними і довготривалими. Враховуючи, що середня тривалість життя в Україні складає 63 роки для чоловіків та 73 роки у жінок (за даними на червень 2021 року), то 15 років - це четверта частина життя, але процес вступу не лише враховує зміни матеріального характеру, а й психологічного, адже населення має сформувати свою стійку позицію з чітким бажанням євроінтеграційних поглядів свого життя та відображення даного бажання у процесі виховання майбутнього європейського українського покоління. Виконання плану безпосередньо залежить від соціального та

економічного потенціалу громадян України, із змінами в довготривалому інтеграційному процесі.

До початку війни в Україні євроінтеграційних процес у прояві соціально-економічного потенціалу мав стабільний розвиток. Відбувалася реформація системи демократичної влади, реформування податкової системи, галузі в освіти та медицини, велике будівництво об'єктів інфраструктури, діджиталізація держави та населення в цілому. Характеризуючи процес розвитку і формування потенціалу можна прийти до висновків, що Україна успішно виконувала завдання першого етапу євроінтеграційного процесу та відповідала умовам вступу до ЄС, впевнено прямувала до своєї мети становлячись більш євроорієнтованою державою, але початок повномасштабного вторгнення вплинув на зміни в євроінтеграційного процесу та безумовно вніс зміни до наявного потенціалу та вплинув на формування нового.

24 лютого 2022 року почалася війна між Україною та Російською Федерацією, що триває досі (за даними на листопад 2022 року). Процес знищення матеріальних і психологічних аспектів прямолінійно впливає на процес євроінтеграції, сповільнюючи відповідність української державності до вимог та умов євроінтеграційних процесів. Знищення соціально-економічного потенціалу відбувається і надалі.

Характеризуючи соціальний потенціал, який знищено або сповільнено розвиток, то сюди необхідно включити: моральне пригнічення громадян, виїзд населення за межі держави, сповільнення або припинення розвитку культурних видів діяльності. Детально соціальний потенціал описано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Характеристика соціального потенціалу України в умовах війни

Фактор соціального потенціалу	Характеристика процесу змін	Вплив на потенціал України в процесі євроінтеграції
Морально-психологічне становище	Військове положення в Україні має прямолінійний вплив на психологічний стан кожного громадянина України. Згідно із	«Незламні» мають позитивний вплив на сучасний стан Євроінтеграційного процесу в соціальному галузі українського

<p>громадян України</p>	<p>спостереженнями морально-психологічний стан можна поділити на дві категорії. Перша категорія - «Незламні». Сюди віднесено осіб, які не падають духом, підтримують армію за будь-яких обставин, як фінансово, так і морально, активно демонструють свій патріотизм та мають оптимістичний процес мислення. Друга категорія – «Розбиті». Ця частина населення морально пригнічена та втомлена від війни та постійних обстрілів, характеризуються тривожним психологічним станом та мають негативні тенденції мислення. Варто зазначити, що частина населення може переходити з однієї категорії до іншої, так як людина є психологічно нестійкою особистістю впродовж життя до певних зовнішніх факторів, особливо до непередбачуваних.</p>	<p>потенціалу. Демонструють світу свою готовність до боротьби за власну державність та публічно підтримують процес Євроінтеграції. «Розбиті», відповідно, мають негативний вплив на потенціал України в умовах війни. Психологічно неготові до роботи та закриті від розвитку стають ґрунтом для процесу деградації та відставання від наміченої траєкторії.</p>
<p>Демографічна ситуація</p>	<p>Зміна в кількості населення з початком війни значно змінилася через вплив певних факторів. Частина населення жінок і дітей з початком війни виїхали за кордон, частина з них починає нове життя на межах України в надії, що буде можливість залишитися за кордоном, так як бачить більшу впевненість у майбутньому, а частин населення чекає на повернення і перебуває тимчасово. Наступним аспектом є підвищення рівня смертності через активні бойові дії, населення на полі бою т у мирних містах. Ще один аспект – це зниження рівня народжуваності. Достатня кількість населення зупинила свої плани на продовження роду через відсутність впевненості у наступному дні та загалом у тому, чи буде можливість прокинутися живим.</p>	<p>Виїзд частини населення за кордон: працездатні жінки різного віку звільнюються з роботи, з метою виїзду та порятунку життя, свого і дітей, знижують рівень працездатного населення та трудового потенціалу прямопропорційно кількості виїхавших за кордон. Також, вивозиться сім'ями частина коштів, так як життя в Європі для середньостатистичного українця не є дешевим, що має безпосередній вплив на економічний потенціал країни. Втрата кадрового потенціалу та вивіз коштів має негативний вплив на розвиток потенціалу, а саме, сповільнення розвитку. Зміни рівня смертності: кількість населення впливає на темпи розвитку та процес формування потенціалу. Якщо казати про соціальний потенціал до Євроінтеграції, то рівень смертності та народжуваності впливає на показник щільності</p>

		населення, який взаємопов'язаний з процесом соціального розвитку, відповідно із зменшенням населення темп розвитку зазнає змін та знижується.
Культура та ментальні особливості українців	Формулюючи суб'єктивну думку, фактор культури поставлено на паузу, призупинено всі культурні заходи та масові національні святкування, частина з них реалізується в форматі онлайн, наприклад гурткова діяльність підростаючого покоління. Концерти організовуються за кордоном в підтримку армії України, з участю українських зірок що пропагують мир та припинення війни. У листопаді 2022 року масові культурні заходи активізували своє існування, концерти та різноманітні патріотичні заходи стали проводити у метро та бомбосховищах.	Зміни у культурі, а точніше відсутність розвиваючих, розважально-патріотичних заходів впливають на психологічний стан населення. Відновлення концертів у бункерах, бомбосховищах та метро сприяє стабілізації морального духу та переходу населення з категорії «Розбиті» до категорії «Незламні», що має позитивний вплив на фактор – людина у процесі розвитку соціального потенціалу України з метою Євроінтеграції.

Джерело – складено автором самостійно

Із характеристики таблиці 2.1 можна зробити певну конкретизацію: соціально-психологічне становище населення України прямолінійно впливає на розвиток потенціалу. Усі суб'єкти та об'єкти міжнародної діяльності в системі та суспільній роботі мають постійний взаємозв'язок та взаємозалежно працюють та несуть вплив на формування потенціалу та розвитку України у процесі євроінтеграції.

Переходячи до характеристики змін економічного потенціалу України в умовах можна визначити, що він має значущий вплив у всьому процесі євроінтеграції, зміна кожного фактору прискорює або сповільнює його в геометричній прогресії.

З метою характеристики сучасного стану економічного потенціалу України потрібно визначити збитки, які принесено Україні за цей період.

Станом на 5 вересня 2022 року загальна сума прямих збитків для інфраструктури сягає \$114,5 млрд. У порівнянні з останніми розрахунками

збитки, завдані через руйнування та пошкодження військової та цивільної інфраструктури зросли на \$1 млрд [12].

За оцінками експертів проєкту «Росія заплатить» зростання загальної суми збитків пов'язане зі збільшенням кількості пошкоджених та зруйнованих об'єктів серед промислових підприємств, соціальних закладів та об'єктів культури, порту і туризму.

За останніми даними з початку війни пошкоджено та зруйновано 412 промислових підприємств, в тому числі з урахуванням середніх та великих об'єктів у східних та південних областях України. Сума збитків, завданих підприємствам та промисловості, складає \$9.7 млрд [12].

Продовжує зростати також кількість пошкоджених та зруйнованих об'єктів, які надають соціальні послуги, таких вже 141 [12]. Водночас у поточному релізі сума збитків та потреби у відновлення цих об'єктів була відкоригована в бік зменшення через уточнення загальної площі пошкоджених та постраждалих будівель.

Завдяки оновленій інформації від Міністерства регіонального розвитку щодо площі зруйнованих та пошкоджених закладів культури, туризму та спорту, відбулися зміни в оцінці збитків цих об'єктів. Так, станом на 5 вересня через бойові дії пошкоджено або зруйновано 1153 культурні, спортивні та туристичні об'єкти на \$2 млрд збитків. За кількістю зруйнованих та пошкоджених закладів культури, спорту та туризму найбільше постраждали Київська, Луганська, Харківська, Донецька, Запорізька та Миколаївська області [12].

Найбільша частина в загальній сумі збитків належить інфраструктурі та житловому фонду — це 72%. Сумарно збитки цих двох сфер оцінюються експертами проєкту у \$82.9 млрд.

Загалом з початку війни Росії проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 15.3 тис багатоповерхівок, 115.9 тис приватних будинків, 44 соціальні центри, 1118 закладів середньої освіти, 1991 магазин, 593 аптеки, 188.1 тис приватних автомобілів, 9.5 тис автобусів, 492 трамваї та

тролейбуси, 978 медичних закладів, 511 адмінбудівель» [12]. Графічне відображення кількісної характеристики збитки економічного потенціалу наочно відображено на рисунку 2.2.

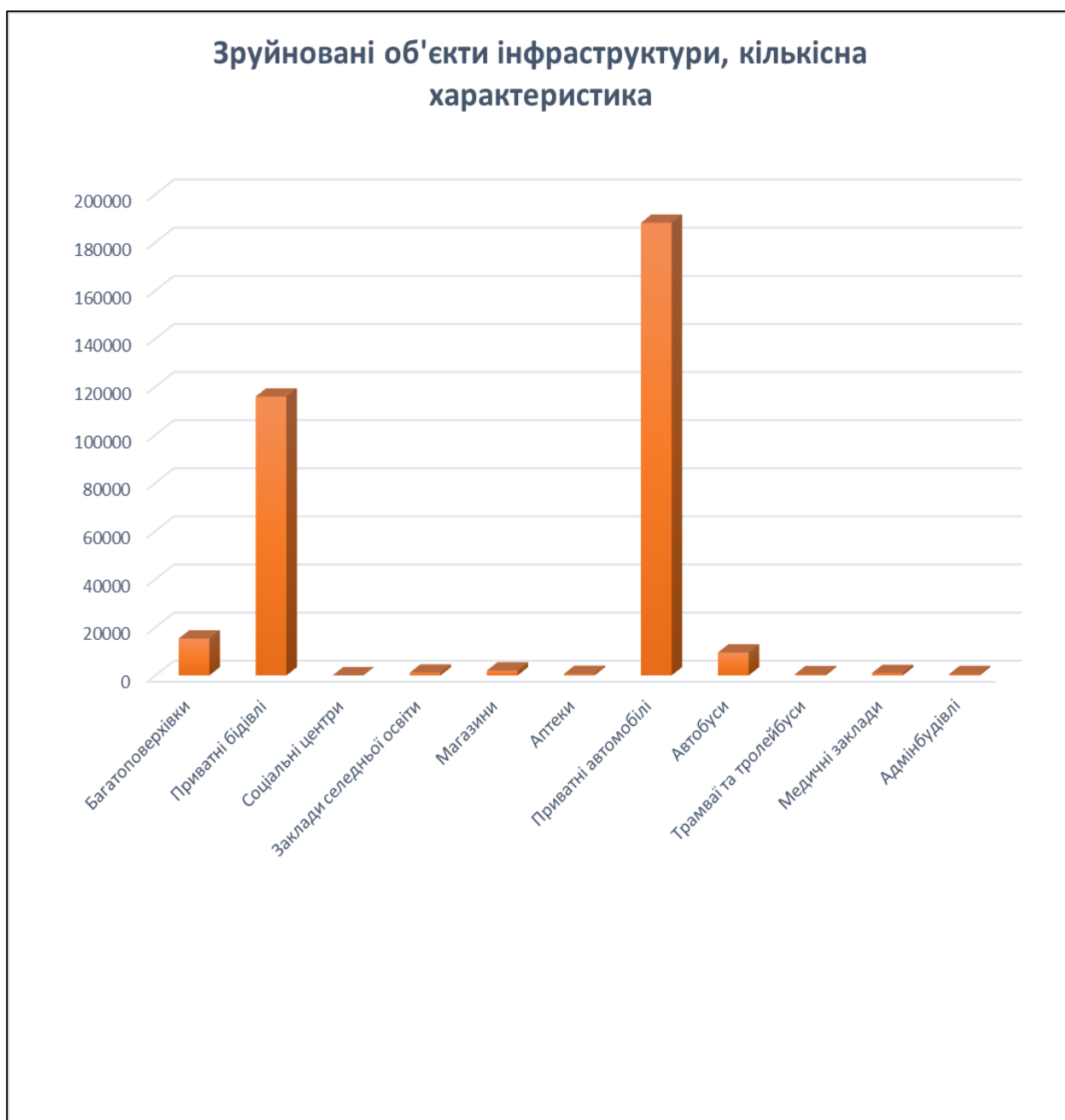

Рис 2.2 – «Зруйновані об'єкти інфраструктури, кількісна характеристика»
Джерело – складено автором на основі [12]

Виходячи з візуального сприйняття рис. 2.2 можна побачити, що найбільше за кількісним показником зруйновано приватних будівель та автомобілів. Але якщо розглядати з більш поглибленим характером, то якісний показник зруйнувань є більш значущим, адже, наприклад, загальноосвітні навчальні заклади мають більший вплив на економічний

потенціал України у процесах євроінтеграції, ніж приватні автомобілі. І за кошторисом втрат загальноосвітніх навчальних закладів можна стверджувати, що це є більшою фінансовою втратою, аніж загальна вартість приватних авто.

«Станом на 5 вересня 2022 року загальні непрямі втрати зросли на \$700 млн і складають \$130,4 млрд. Найбільша частка непрямих втрат внаслідок повномасштабної війни, яку розпочала РФ, українським підприємствам та сфері промисловості — \$30.3 млрд. У порівнянні з останніми розрахунками мінімальні потреби у відновленні галузей зросли на \$800 млн і сягають вже \$197.8 млрд. Найбільші потреби у відновленні необхідні для житлового фонду — \$75.3 млрд, інфраструктури — \$51.1 млрд та промисловості і підприємств — \$19.7 млрд [12].

Нагадуємо, що загальна сума потреб у відновленні враховує лише відбудову зруйнованих об'єктів за принципом Build Back Better з урахуванням модернізації, додаткову потребу в ліквідності для відновлення діяльності підприємств. Водночас ця оцінка не враховує загальних потреб на відновлення економіки, а також додаткових потреб на модернізацію активів, які не зазнали пошкоджень та руйнувань. За оцінками Уряду, з урахуванням цих категорій, загальна потреба у фінансуванні відновлення та модернізації економіки складає 750 млрд дол.» [12].

Процес руйнації несе за собою підрахунки економічних збитків та актуалізацію питання відбудови та стабілізації інтеграційного розвитку.

«Згідно з даними на 12 вересня 2022 року війна Росії проти України завдала масштабних збитків для української економіки. У новому звіті Світового банку їх загальна сума оцінюється у 349 мільярдів доларів США. Вартість відбудови України та її економіки вже зараз сягає близько 349 мільярдів доларів США. Про це ідеться у новому звіті, підготовленому Світовим банком, Єврокомісією та українським урядом.

За понад шість місяців від початку вторгнення Росії Україна зазнала широкомасштабних руйнувань. Вважається, що наслідки вторгнення відчуватимуться упродовж кількох поколінь, адже сім'ї було розділено й

переміщено, порушено розвиток людського потенціалу, знищено культурну спадщину, а позитивна траєкторія розвитку економіки й рівня бідності змінилася на негативну.

Аналіз охоплює лише період до 1 червня - тобто збитки, завдані упродовж трьох літніх місяців, а з вересня по грудень не враховані. За представленими у ній оцінками, прямі збитки, завдані у першу чергу житловому комплексу, транспорту, торгівлі та промисловості України, сягають 97 мільярдів доларів США. Тоді як збитки, спричинені порушенням економічних потоків та ланцюгів виробництва, оцінюються у 252 мільярди доларів [13]. Дані дослідження підкреслюють масштаби викликів, з якими Україна стикається, намагаючись відновити свою економіку та водночас даючи відсіч російській агресії, яка не припиняється.

Відбудова під час війни. У даних Світового банку підкреслюється, що попри критичну важливість поетапного підходу до реконструкції протягом кількох років у короткостроковій перспективі Україна потребує близько 105 мільярдів доларів для відновлення соціальної інфраструктури, зокрема, шкіл та лікарень, відновлення транспортних зв'язків та підготовки до можливої нестачі енергії цієї зими. На думку віцепрезидентки Світового банку, важливо розпочинати процес відбудови країни вже зараз - попри те, що війна ще триває. Відновлення й реконструкція коштуватимуть набагато дорожче, якщо допустити руйнування закладів, що надають послуги, підтримка країни під час війни запобігає подальшому погіршенню рівня життя й наслідків бідності» [13].

Економічні наслідки війни для пересічних українців дуже значні та впливові. Багато українців втратили роботу, через зруйнування будівель, знищення приватних підприємств або через скорочення в умовах мінімального робочого процесу зумовленим військовим станом. Процес втрати роботи має двосторонній характер, з однієї сторони один громадянин України втратив роботу, а значить, у більшості випадків, левову частку доходу, все це вплив на мікрорівні, одна сім'я має менше коштів для забезпечення власних потреб. З

іншої сторони, на макрорівні, таких громадян значна кількість, держава втрачає здатність надавати роботу своїм громадянам, через руйнацію, а значить і втрачає податки від населення, звідси, менша дохідність у державний бюджет і покриття збитків вже має складніший характер. Якщо врахувати ще приватних підприємців, які втрачають свої бізнеси, втрачають можливість надавати роботу українцям. То це є ще одним негативним фактором на зміну характеристики сучасного економічного потенціалу.

Характеризуючи український соціально-економічний потенціал в умовах воєнного стану можна визначити, що потенціал існує, але зазнає значущих руйнацій, збитків та деградаційних процесів, відновлення яких послаблює активний розвиток потенціалу для євроінтеграції. Але вступ України до Європейського Союзу є на поточному порядку денному майбутнього розширення ЄС з 2022 року, коли вона подала заявку на вступ в умовах російсько-української війни, з метою поступової інтеграції в єдиний ринок ЄС і кінцевим вступом до ЄС. Це одна зі семи нинішніх країн-кандидатів на вступ до ЄС разом з Албанією, Сербією, Молдовою, Північною Македонією, Чорногорією та Туреччиною.

2.2 Визначення основних проблем соціально-економічного потенціалу України в умовах євроінтеграції

Будь-яка сфера діяльності у процесі розвитку матиме проблеми, соціально-економічний потенціал не є винятком. Кожного дня виникають проблеми та різноманітні перешкоди в Євроінтеграційному процесі. Починаючи з 24 лютого 2022 року більшість проблем ускладнились або з'явилися із початком повномасштабної війни в Україні.

За весь час в умовах війни економіка України не лише втратила значну частку потенціалу створення доданої вартості, але й зазнала суттєвих структурних змін.

По-перше, з позиції «праці», вже близько 2,5 млн українців виїхало за кордон. Кількість громадян, яка перемістилася до Західної України також вимірюється мільйонами та постійно збільшується. Одночасно, в містах, де мають місце бойові дії, також знаходяться мільйони осіб (Маріуполь, Херсон, Миколаїв, Северодонецьк, Лисичанськ, Харків, Суми, Чернігів, Київська агломерація). Тобто кількість економічно активного населення, залученого до створення доданої вартості, різко зменшується. Втрата робочих місць, що має наслідки як для працівника, так і для роботодавця та держави в цілому несе за собою негативний характер та актуалізацію однієї з основних проблем соціально-економічного потенціалу.

По-друге, з позицій логістики:

- відбувається морська блокада, транспортування зерна та інших необхідних продуктів агропромислового комплексу неможливе, через окупацію басейну азовського моря та активні бойові дії у Чорному морі;
- частково зупинено залізничний рух на території ведення бойових дій, залізничні шляхи частково або навіть повністю зруйновані;
- повністю зупинено авіаційний рух, він є неможливим в умовах постійних ракетних обстрілів по всій території країни;
- автомобільні шляхи перевантажені біженцями на захід, з початком війни дорога зі східної України до західної сягала 3-х діб, через високу завантаженість, на відміну від цього, у мирний час дорога була менше доби, тобто збільшено тривалість подорожі у 4-5 разів;
- актуальною залишається проблема «хаотичних» блокпостів, з часом кількість блокпостів зменшилася, але все ж вони є і мають бути, проходження блокпостів ускладнює логістичні процеси та продовжує їх [14].

Візуалізація логістичних проблем відображена на рис. 2.2.1 «Візуалізація логістичних проблем» (див. ДОДАТОК А).

По-третє, з позицій бізнесу:

- зменшилась можливість створення продукції та послуг через брак людських та матеріальних (фізичних) ресурсів (виїзд людей за кордон, порушення у процесі постачання продукції або комплектацій для підприємницької діяльності, зупинення виробництв);

- зменшення попиту в регіонах ведення бойових дій та прилеглих до них територій через відтік населення, тенденція на відтік населення посилюється з кожним днем та проблема має посилюючий характер;

- фізична неможливість ведення бізнесу через бойові дії. Наприклад, це актуально для металургійного комплексу (Маріуполь, повна руйнація великих підприємств), організація посівної на частині територій, що може привести до довготривалих наслідків. Через потенційне замінування територій посіви після звільнення тимчасово окупованих територій відновити в процесі посіву буде небезпечним для життя, тощо.

- неможливість збути продукцію на експорт через логістичні проблеми, про які зазначено вище.

Враховуючи проблематику - можна визначити наступні ключові проблеми для економіки України в умовах ВС:

- суттєва зміна структури попиту та виробництва;
- втрата ринків збуту;
- втрата персоналу, безробіття;
- руйнування економічної зв'язності через порушення логістики та ланцюжків створення доданої вартості.

Розглядаючи зміни в структурі попиту і пропозиції, можна акцентувати увагу на споживачі, який має вже інші потреби та інші життєві пріоритети. Ця проблема гармонійно поєднує в собі соціально-економічний характер, а саме проблема виникає на соціальних засадах споживача, через зміну в буденності та в результаті в економічному сенсі проблема набуває більш масштабного характеру, що вимагає від підприємств зміни орієнтирів вже для сучасного воєнного громадянина. Якщо розглядати промислові підприємства, то

більшість з них у свою повсякденну діяльність додає виготовлення необхідної продукції для ЗСУ.

Аналізуючи проблему втрат ринків збуту варто зазначити, що Україна зазнає колосальних збитків. Через зниження обсягів виробництва, продукції для збуту стає менше і відповідно до того виникає проблема.

Щодо втрати персоналу, за межі держави виїжджають жінки, які до початку повномасштабного вторгнення у різних сферах життя. Проблеми на ринку праці, це пов'язано із змінами в обсязі та складі робочої сили через велику зовнішню міграцію та мобілізацію. Кількість зареєстрованих безробітних на одну вакансію з початку війни підскочила з 6 до 12, а дані досліджень вказують, що рівень безробіття зріс до 40%. Значно знизилася реальна заробітна плата. Унаслідок війни і скорочення виробництва багато українців залишилися без роботи. Рівень безробіття стрімко зріс і в II кварталі сягнув близько 35%, за оцінками Національного банку [15]. Підприємства, передусім малі і середні, знизили зарплати. Якщо українську жінку поставити перед вибором життя дитини чи дітей або кар'єра більшість з них однозначно обрали б дітей, тому проблема втрати персоналу є неминучою і припинення унеможливлене відсутністю розуміння питання про те, коли настане перемога.

Зазначені проблеми не є єдиними, наступною проблемою соціально-економічного характеру є інфляція. Голова Національного банку України зазначив, що: «Наприкінці 2022 року темпи зростання споживчих цін, за нашим прогнозом, перевищать 30%. У червні інфляція стрімко зростала та сягнула 21,5% у річному вимірі переважно внаслідок шоків, зумовлених війною, та через глобальний ціновий тиск. Війна призвела до порушення ланцюгів постачання, скорочення пропозиції окремих товарів, збільшення витрат бізнесу, фізичного руйнування виробничих потужностей та інфраструктури, а також тимчасової окупації окремих територій. Збереження високих цін на енергоносії та рекордні рівні інфляції в країнах-партнерах також значно посилювали ціновий тиск в Україні. Як і раніше, ключовими важелями у стримуванні інфляції залишалися адміністративні заходи

Національного банку та уряду України, передусім фіксація курсу гривні та тарифів на газ і тепло. Стримуючий ефект на ціни мали також налагодження поставок продукції через західні кордони та сформована унаслідок блокади морських портів надлишкова пропозиція сільськогосподарської сировини. Базовий прогноз Національного банку містить низку припущень, зокрема про те, що у 2023 році відновиться логістика, знизяться ризики для бізнесу та поступово зростатимуть врожаї. Споживчий та інвестиційний попит після війни ще досить тривалий час залишатиметься стриманим, що також сприятиме сповільненню інфляції в наступні роки. Натомість збереження на високих рівнях цін на енергоносії заважатиме суттєвішому зниженню інфляції та вимагатиме перегляду тарифів на ЖКГ для збалансування державних фінансів. Враховуючи наслідки війни та значний внесок від підвищення адміністративних цін, Нацбанк очікує, що інфляція у 2023 році знизиться до 20,7%, а у 2024 – до 9,4%. Її повернення до цілі 5% передбачається у 2025 році» [5].

Враховуючи дані, які зазначив голова Національного банку України та дані за рівнем інфляції у період з 2019 року можна візуалізувати це на рис. 2.2.2.

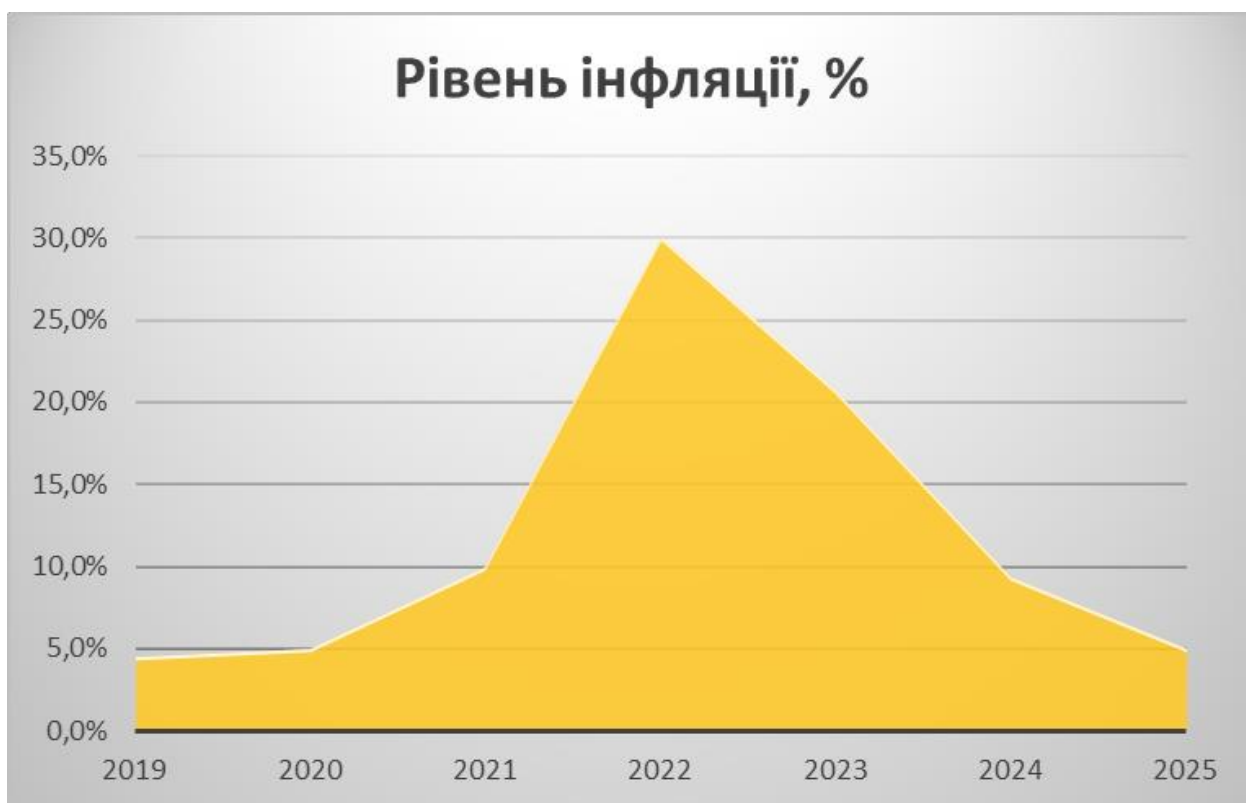

Рис. 2.2.2 – Інфляція за період 2019-2025р.

Джерело - складено автором на основі [14]

Безумовно, прогнозоване зниження рівня інфляції залежить принаймні від одного надважливого фактору – Перемога України, в залежності від дати Перемоги влада зможе почати процес стабілізації інфляційних процесів в залежності від умов в яких буде знаходитись економічний потенціал країни.

Війна спричиняє безпрецедентне збільшення бюджетного дефіциту. Податкові надходження були обмежені через зниження економічної активності. Тим часом, незважаючи на скорочення другорядних витрат, видатки продовжували зростати, переважно через оборону. В результаті дефіцит бюджету без урахування зовнішніх грантів, за оцінками, сягнув 13,9% ВВП 2022 року на кінець серпня. Завдяки значному приросту неподаткових доходів, який забезпечується зовнішніми грантами, загальний дефіцит бюджету на кінець серпня був нижчим і становив близько 8% від ВВП [16].

Вадливим показником розвитку для будь-якої країни є рівень ВВП. «Експрес-оцінки показують, що зростання ВВП знизилося на 37,2% у річному обчисленні у другому кварталі 2022 року. Втім, зазначають у МВФ, поряд з тим, що активні бойові дії перемістилися до східних та південних регіонів,

активність у небойових зонах стабілізувалася – економіка пристосовується до умов війни. Тим не менш, приватне споживання та інвестиції залишаються слабкими через зниження купівельної спроможності, фінансових обмежень та масштабну міграцію за кордон. МВФ, як і раніше, прогнозує, що ВВП України скоротиться приблизно на 35% за рік. Інфляція сягне 30% до кінця 2022 року» [17].

Висловлюючи суб'єктивну думку, можна стверджувати, що військове положення в Україні посилює вже існуючі проблеми, створило нові проблеми та конкретизувало вектор Євроінтеграційного руху, а саме в його необхідності, а також підштовхнуло до пошуку нових шляхів розв'язку існуючих проблем.

2.3 Україна на шляху до ЄС: сучасний стан євроінтеграційних процесів з існуючими проблемами

Сучасний стан євроінтеграційних процесів в Україні прямолінійно залежить від військового стану в Україні, того як він протікає та перспектив завершення війни. Для вступу Україна мала пройти певний шлях реформації та виконати вимоги відповідності європейських стандартів. Вторгнення військ Російської федерації на територію України створило нові проблеми на цьому шляху. Війна утворює нові проблеми та демонструє нові пошуки їх розв'язку.

Характеризуючи сучасний стан євроінтеграційних процесів України з існуючими проблемами слід зазначити, що вектор руху не змінено, соціально-економічний потенціал зазнає збитків, але вже знаходиться на етапі пошуку рішень. З кожним днем виникають нові проблеми та відбувається пошук їх подолання у різних сферах соціально-економічних проявів.

За словами Ольги Стефанішиної, міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, влада готується до голосування у Верховній раді до кінця року більш як 30 законопроектів у рамках євроінтеграції України.

Готується засідання Ради асоціації за участі Прем'єр-міністра. Тобто Україна готова демонструвати прогрес увесь цей час, щоб якнайшвидше почати наступний етап приєднання до ЄС у форматі перемовин.

Віцепрем'єрка зауважила, що загалом готовими і зареєстрованими у парламенті є 80 законопроектів «євроінтеграційного портфеля». На сьогодні, за словами Стефанішиної, сформовано 30 проєктів, які можна ухвалювати під час воєнного стану і які будуть допомагати підприємствам, економіці та не створюватимуть додаткового негативного регулювання. Крім того, влада вже розробила дорожню карту по кожному з пунктів рекомендацій Єврокомісії, і по кожному вже є напрацювання. Робота велася і до початку повномасштабної війни, але мобілізації такої великої політичної волі для того, щоб просунути по кожному з цих пунктів не було.

23-24 червня Україна очікує остаточного рішення ЄС про надання статусу кандидата в члени ЄС.

На початку квітня президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн офіційно передала президенту Володимирі Зеленському опитувальник, заповнення якого було необхідним кроком для надання Україні статусу кандидата в ЄС. На його заповнення пішло менше місяця і Україна отримала новий статус Кандидата.

За даними соціологічного дослідження, проведеного на замовлення Центру "Нова Європа", більшість французів, нідерландців та німців схвалили надання Україні статусу кандидата. Крім людей, цю ініціативу підтримали і європейські лідери.

17 червня Європейська комісія рекомендувала надати Україні статус кандидата в ЄС за умови, що надалі в країні проведуть низку важливих реформ, пов'язаних, зокрема, з верховенством права, олігархами, корупцією та основоположними правами. Водночас президент Франції наголосив, що якби не війна, Україна б не отримала цей статус.

Вдень 23 червня Європарламент ухвалив резолюцію, яка підтримує надання Україні та Молдові статусу кандидатів на вступ до Європейського союзу» [18].

«23 червня 2022 р. лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Про це повідомили на Урядовому порталі.

Статус кандидата офіційно запускає процес набуття Україною членства в ЄС. Подальша підготовка до членства передбачатиме завершення всеохоплюючої трансформації всіх сфер, що створюватиме умови, коли країна житиме за принципами Євросоюзу та його законами, які спрямовані на захист кожного громадянина та бізнесу.

Статус кандидата відкриває можливості отримання фінансової допомоги у трансформації суспільства, правової системи та економіки на шляху до членства в ЄС, а також триматиме євроінтеграційні реформи країни у пріоритеті.

Так, Україні буде доступна фінансова допомога для країн, які готуються для вступу до ЄС (Інструмент передвступної допомоги, ІРА). Така допомога може надаватись через гранти, інвестиції або як технічна допомога. Кандидатство також відкриває для України участь у програмах та ініціативах Євросоюзу» [19].

Отримання Україною офіційного статусу кандидата до ЄС є визначною подією на всьому Євроінтеграційному шляху, відіграє вирішальну роль двосторонньої підтримки та співпраці між ЄС та Україною, твердість намірів та взаємовигідну плідну роботу.

Одним із аспектів інтеграційного процесу між Україною та Європейським Союзом є фінансова та технічна допомога країн Європи в умовах війни.

Сучасний стан Євроінтеграційних процесів наразі додатково характеризується допомогою країн для українців, що можна вважати одним із проявів інтеграційних процесів. Різноманітні види допомоги можна умовно

розділити на: воєнно-технічна, фінансова-матеріальна, допомога населенню (прихисток для біженців), психологічна. Візуалізовано на рис. 2.3.1 (див. ДОДАТОК Б). Факт підтримки України країнами ЄС є прямолінійним показником успішних євроінтеграційних процесів на сьогоднішній момент з усіма існуючими проблемами та перспективами.

Військово-технічна допомога.

«З початку російсько-української війни союзники України передали десятки тонн вибухівки, сотні тисяч тонн патронів та одиниць захисного спорядження, тисячі засобів радіоелектронної боротьби та приладів нічного бачення, крім цього – тисячі одиниць важкого озброєння – танків, РСЗВ, ракет та гаубиць.

Військовий експерт Петро Черник зазначив, що про таку велику кількість зброї Україні раніше доводилося тільки мріяти. Особливо на першій стадії війни в Україні. Він вважає, що без цієї нової зброї Україні було би непереливки. Можу твердо констатувати, що без наявності FGM-148 Javelin, LAW 80 в Україна не було б жодних шансів зупинити ворога. На зараз в Україну зайшло більше 350 одиниць найрізноманітніших класів артилерії: італійські гаубиці FH70, французькі CAESAR, американські гаубиці M777, M109 Paladin, M114, і навіть є уже до дивізіону німецьких Panzerhaubitze 2000, які уже зайшли в Україну і виконують свою роботу – це у межах 4-5 артилеристських бригад» [20]. Кожна країна ЄС надає кількісну допомогу українській армії, числові показники продемонстровано в таблиці 2.3.2.

Таблиця 2.3.2 – «Технічне спорядження для України від країн ЄС»

Країна ЄС	Кількість технічного спорядження
Польща	3500 ракет і 600 пускових механізмів PIORUN 20 BM-21 18 Гаубиць KRAB
Німеччина	2900 MATADOR 30 зенітних самохідних установок FlarkPz Gepard
Чехія	20 RM-70 Vampire
Франція	7 Гаубиць PzH 2000 CAESAR 12
Нідерланди	5 Гаубиць PzH 2000

Італія	FH 70
Португалія	M1114
Словаччина	Ракети С-300

Джерело – складено автором на основі [20]

Підтримка технічним забезпеченням продовжується і надалі не тільки країнами ЄС, а й іншими країнами світу. Важливо, що інтеграційний процес України підтримуються не тільки країнами Європейської спільноти, а й світовими лідерами.

Фінансово-матеріально допомога.

Розбудова і розвиток українського соціально-економічного потенціалу в умовах війни потребує фінансовою підтримки, ЄС надає її. Допомога вже перебуває на макрорівні.

«Президент Єврокомісії запевнила, що це той обсяг, на який Україна може розраховувати, який буде стабільним та передбачуваним джерелом надходження коштів. Вона також підтвердила, що ЄС надасть 9 млрд євро макрофінансової допомоги для України до кінця року. Її наша країна вже одержує частинами. Загалом ЄС з початку року підтримав Україну на суму 19 млрд євро. Нагадаємо, 18 жовтня Україна отримала ще 2 млрд. євро макрофінансової допомоги ЄС. 17 жовтня ЄС офіційно затвердив надання Україні ще одного траншу у розмірі 500 мільйонів євро для підвищення стійкості ЗСУ. 13 жовтня Україна отримала 1,3 млрд. доларів екстреного фінансування МВФ» [11]. Грошова підтримка є надважливою для стабілізації і утримання економічної ситуації в країні в умовах війни.

Допомога населенню.

Багато українців виїхали за кордон від початку війни, міграція триває і досі. Країни Європи приймають біженців та надають допомогу українським сім'ям різного характеру: житло, харчування, робота, освіта, а також соціальні виплати для успішної і більш полегшеної інтеграції. Дані про допомогу для біженців наведено в таблиці 2.3.3.

Таблиця 2.3.3 - «Допомога для українських біженців країнами ЄС»

Країна ЄС	Допомога, яка надається біженцям
Німеччина	<p>Фінансову допомогу українцям у Німеччині видає місцевий Центр зайнятості (Jobcenter). Регулярна виплата на місяць становить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на одну особу – 449 євро; - для родини сума буде трохи менша – 404 євро на кожного члена сім'ї; - діти до 5 років отримують 285 євро; - 6-13 років – 311 євро; - 14-17 років – 376 євро. <p>Додаткові кошти отримують соціально незахищені верстви населення – вагітні жінки, матері чи батьки, які виховують дитину самотійно. З 2023 року для кожної категорії громадян сума виплат буде збільшена, приблизно на 50 євро.</p>
Італія	<p>В Італії діяла програма підтримки біженців з України, яка була запроваджена Департаментом цивільного захисту населення країни. Однак термін прийому заявок завершився 30 вересня 2022 року. Наразі доступна підтримка від італійської агенції Assolavoro, у співпраці із профспілками Nidil Cgil, Felsa Cisl та Uiltemp. Заявку можуть подати українці, які оформили статус тимчасового захисту в країні. Одноразова допомога у розмірі 1000 євро виплачується після закінчення базового курсу з італійської мови або курсу професійної підготовки. Впродовж навчання люди отримують відшкодування витрат на харчування та проживання, а також мають право на щоденну погодинну оплату в розмірі 3,50 євро/год.</p> <p>Передбачена соціальна допомога:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на оплату дитячого садочку (до 150 євро); - на здобуття освіти – різні категорії витрат, від придбання літератури до оплати університетських зборів (у межах 200 євро); - придбання товарів для дитини до 2-х років (800 євро); - психологічна допомога (до 200 євро).
Франція	<p>Уряд Франції надає українцям статус тимчасового захисту, який включає виплату допомоги прохача притулку. Сума виплачується щомісячно. Розрахунок проводиться на підставі факторів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рівень доходів заявника та доходи його сім'ї; - вид притулку; - кількість дорослих та дітей у складі сім'ї. <p>У середньому регулярна виплата на місяць становить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на одну особу – близько 200 євро; - родина з одного дорослого та двох дітей – близько 400 євро на всю сім'ю; - двоє дорослих та троє дітей – 620 євро для всіх членів родини. <p>Також Уряд Франції виплачує фінансову допомогу у розмірі від 50 євро на місяць французьким родинам, які розміщують у себе біженців з України.</p> <p>Французький Фонд допомоги сім'ям (CAF) надає біженцям з України фінансову підтримку на оренду житла або навчання дітей. Розмір допомоги дітям залежить від фінансового становища родини, кількості дітей та їх віку. Наприклад, для батьків із низьким рівнем доходів ця сума на місяць становить:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 134 євро на двох дітей; - 307 євро на трьох дітей;

	<p>- 172 євро для ще однієї дитини.</p>
Нідерланди	<p>Фінансова підтримка для українців в Нідерландах становить 260 євро, як на дорослого, так і на дитину. Дана сума складається з двох частин:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 205 євро – оплата за харчування; - 55 євро – на одяг та інші особисті потреби. <p>Якщо Ви проживаєте у центрі для біженців та отримуєте там трьохразове харчування, то муніципалітет може видавати Вам лише 55 євро на місяці.</p> <p>Біженці, які мешкають у родинях, будуть отримувати додатково 215 євро на дорослого та 55 євро на дитину для того, щоб покрити виплати, які понесе родина, що приймає українця.</p> <p>Звертаємо Вашу увагу, що голландські сім'ї не отримують жодних компенсацій, в тому числі й за комунальні послуги.</p>
Польща	<p>Уряд Польщі надає громадянам України одноразову матеріальну допомогу в розмірі 300 злотих, для задоволення першочергових потреб після прибуття до держави.</p> <p>Також передбачена соціальна виплата за програмою «Сім'я 500+» у розмірі 500 злотих на місяць на дитину.</p> <p>Для дітей у віці від 12-ти до 35-ти місяців надається виплата «Сімейного капіталу опіки» (Rodzinny kapitał opiekuńczy). Загальна сума капіталу становить 12 тисяч злотих на дитину. Виплачується по 1000 злотих протягом 12 місяців чи по 500 злотих протягом 24 місяців, на розсуд батьків.</p> <p>Сім'ї, в яких троє або більше дітей, можуть розраховувати на оформлення «Карти великої родини» (Karta Dużej Rodziny).</p> <p>Програма передбачає три місяці виплат усім членам родини:</p> <ul style="list-style-type: none"> - по 700 злотих щомісячно для того, хто подає заявку; - по 600 злотих для кожного члена сім'ї. <p>Допомога надається родинам, дохід яких не перевищує мінімально встановлений законодавством:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 776 злотих на місяць для особи, яка проживає сама; - 660 злотих для людини, яка проживає в складі сім'ї. <p>Також до 30 листопада приймають заявки на грошову допомогу «Dobry Start».</p>
Австрія	<p>З жовтня українці в Австрії отримали право на разову фінансову допомогу у сумі 500 євро на дорослого, з яких 250 євро – кліматичний бонус та 250 євро кризовий бонус.</p> <p>Дітям передбачена виплата у сумі 250 євро.</p> <p>Право на участь у програмі мають усі, хто проживав в Австрії не менше шести місяців у 2022 році.</p>
Болгарія	<p>Країна надає українцям статус біженця, потрібне оформлення «Закрило». Надає безкоштовне житло та триразове харчування.</p> <p>Одноразова виплата 375 лев на 1 сім'ю, безкоштовна психологічна підтримка.</p> <p>Передбачена додаткова фінансова підтримка для пенсіонерів, інвалідів та дітей до 7 років.</p> <p>Надається можливість навчатися у загальноосвітніх навчальних закладах.</p>
Румунія	<p>Надається статус біженця. Безкоштовне житло і харчування за програмою 50/20.</p>

	Румунське товариство Червоного Хреста пропонує фінансову допомогу для вразливих категорій українських біженців, що перебувають у Румунії. Допомога складає 110 євро на особу і виплачуватиметься протягом трьох місяців.
Молдова	Кожен член сім'ї біженців має право на отримання виплати у розмірі 2200 леїв у місяць. Сума, поміщена на картку, розраховуватимуться виходячи з кількості членів сім'ї.

Джерело – складне автором на основі [21].

Згідно з даними у таблиці 2.3.3 можна дійти до висновку, що країни Європи надаючи захист українцям підтримують інтеграційні процеси, допомагають полегшити українцям адаптуватися, що має тільки позитивний моральний вплив. З одного боку це можливість для українців побачити та відчувати європейське життя, дізнатися на практиці, чим відрізняється рівень життя в Україні та країнах ЄС, відчувати різницю та продовжити шлях власної держави у інтеграційних процесах.

Соціально-психологічна підтримка.

Аналізуючи сучасний стан євроінтеграційного процесу можна виділити, що країни ЄС підтримують цей рух. Це активно було продемонстровано на початку війни у вигляді мирних мітингів, протестів, акцій на користь України та з посилом співчуття.

«Тисячі людей вийшли у неділю, 20 березня, по всій Німеччині на демонстрації проти розв'язаної Росією війни в Україні. Музичний мітинг солідарності "Звуки миру" (Sound of Peace, Klang des Friedens) відбувся біля Бранденбурзьких воріт у Берліні.

Через велике скупчення людей поліція закрила один із входів на місце проведення акції. За початковими оцінками правоохоронних органів, вона зібрала приблизно 15 тисяч людей. Остаточні цифри можуть бути ще вищими. Організатори анонсували захід як "наймасштабніший у Європі музичний мітинг" проти війни.

Перед присутніми виступили німецький рок-музикант і актор Маріус Мюллер-Вестернгаген (Marius Müller-Westernhagen), скрипаль Девід Гарретт (David Garrett), співак та композитор Петер Маффай (Peter Maffay), рок-гурт з

Гамбурга Коннор (Sarah Connor) та поп-рок-колектив із Саксонії Silbermond» [22].

«По всій Європі 13 березня 2022 року проходять масові мітинги проти війни в Україні за участю десятків тисяч людей. Про це пише ABC News.

В одному лише Берліні тисячі людей вийшли на мітинг проти війни Путіна в Україні. Учасники мітингу пройшли від центральної площі міста Александерплац, названої на честь російського імператора Олександра I, до національного символу Німеччини – Бранденбурзьких воріт. Також протестувальники пройшлися біля російського посольства в Німеччині.

Люди тримали в руках українські прапори і транспаранти з написами «Зупиніть Путіна, зупиніть війну», «Закрийте небо, а не очі», «Врятуйте українських дітей, закрийте небо», «Путін = вбивця», «Мир і солідарність для людей в Україні», «Німеччина, допоможи Україні – зупини війну».

Також відомо, що мітинги проти війни сьогодні проходять у Варшаві, Лондоні, Мадриді, Франкфурті, Гамбурзі, Штутгарті та інших містах Європи.

По Європі пройшли акції солідарності з Україною. Одночасно антивоєнні акції проходять сьогодні і в Росії, але це в основному поодинокі пікети, більшість учасників яких жорстко затримують ОМОНівці. За даними ОВС-Інфо, станом на 16:21 за київським часом 13 березня було затримано понад 658 осіб у 35 містах Росії. Найбільше – щонайменше 297 затриманих – було в Москві.

Як повідомляв УНІАН, також 13 березня беззбройні жителі Херсона вийшли на мітинг проти російської окупації міста. Люди скандували "Херсон – це Україна " і вимагали, щоб окупанти негайно пішли з міста» [23].

Враховуючи вищесказане, соціально-психологічна підтримка українців у російській війні є маркером підтримки інтеграційних процесів. Це доказ того, що рух у ЄС для України не призупинено, а пришвидшено. Формується чітке розуміння української нації у необхідності інтеграційного процесу до ЄС та переформування світогляду більшості крізь призму вектора євроінтеграції.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи представлену аналітичну інформацію у розділі 2, можна конкретизувати, що Україна прямує до Європейського союзу та не змінить свого вектору. Соціально-економічний потенціал України в умовах воєнного тану зазнав змін, як і будь-які процеси.

Можна виділити наступні проблеми розвитку соціально-економічних процесів Євроінтеграції України в умовах воєнного стану:

- тяжкий стан економічного розвитку України, що визваний галопуючою інфляцією в умовах воєнного стану, посилення фінансування військового сектору за рахунок усіх інших;
- вивезення коштів за кордон, так як багато жінок і дітей України вимушено покинули територію, фінансування гідного життя частково покривається із гаманця чоловіків, які працюють в Україні;
- моральне пригнічення населенні України та «втома» від регулярних обстрілів Українських територій;
- підвищення рівня смертності, через загибель громадян України на фронті та у мирних містах;
- знищення інфраструктури України знижує прибутки державних та приватних підприємств, які працювали на експорт;
- зупинення деяких видів транспорту (судноплавство, авіап перевезення та інше) через окупацію територій півдня і південного-сходу, що приводить до зниження прибутків зовнішньої торгівлі до нульового рівня.

Особливе місце в інтеграційних процесах займає допомога Україні країнами Європейського союзу в умовах війни. Соціально-психологічна підтримка українців у російській війні є маркером підтримки інтеграційних процесів. Це доказ того, що рух у ЄС для України не призупинено, а пришвидшено. Формується чітке розуміння української нації у необхідності інтеграційного процесу до ЄС та переформування світогляду більшості крізь призму вектора євроінтеграції.

Також існують проблеми і у інших сферах діяльності, які мають прямолінійний вплив на процес Євроінтеграції. Кожна з проблем зазнає певного «полегшення» після завершення війни та процес Євроінтеграції буде автоматично пришвидшено.

Проблеми розвитку соціально-економічних процесів Євроінтеграції України в умовах військового стану мають важливе значення сьогодні, адже напрямок розвитку України не зміниться. Виділення проблем сьогодні полегшить їх подолання у майбутньому з метою вступу до ЄС. Безумовно, усі країни світу допомагають у цій нелегкій боротьбі, особливо фінансово, але стабілізація соціально-економічного потенціалу та відновлення розвитку прямолінійно пов'язано із завершенням війни.

РОЗДІЛ 3 ПЕРЕСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1 Способи врегулювання існуючих проблем євроінтеграції

Кожна проблема, що виникає у розрізі соціально-економічної діяльності країни вимагає врегулювання та пошук способів регулювати проблеми більш ефективно. Для визначення способів подолання необхідно конкретизувати проблеми, які вже існують. Як було зазначено раніше, то основними проблемами є понижений рівень матеріально-психологічного балансу через військове положення, негативна тенденція у демографічній ситуації, логістичні проблеми, підвищення рівня безробіття, зміна структури попиту та пропозицій, високий рівень інфляції та постійне зростання даного показника.

Експерти з економіки виділяють певні пропозиції для вирішення соціально-економічних проблем, їх поділено на: загальні, секторальні, комунікаційні та з урахуванням психологічного аспекту (схема 3.1.1 додатку В). На основі проведеного аналізу у розділах 1 та 2 кваліфікаційної роботи та враховуючи пропозиції експертів, сформуємо власні рекомендації щодо вирішення ключових проблем євроінтеграції У країни.

Загальні:

Розмежування економіки на період ВС - гібридна модель. З одного боку - планова економіка в частині військових потреб та військових товарів, а також, за потреби – життєво важливих послуг і товарів у тих місцях, де їх постачання обмежене. З іншого - акцент на лібералізацію роботи бізнесу, саме він має зараз забезпечити потреби населення. Забезпечення потреб населення є вагомим елементом сталості суспільства, що вкрай важливо під час військового стану.

Спрощення всіх регулювань, зокрема: а) суттєве спрощення Трудового законодавства (проект закону №5371 - прийняти в цілому) із додатковими тимчасовими положеннями про дистанційне звільнення та прийом на роботу (варіант - призупинка дії більшої частини статей КЗпП), скасування мінімальної зарплати; б) заміна фіскалізації всієї 2 та 3 груп ЄП на фіскалізацію виключно ризикових платників (зак-т Ради при ОП) (варіант - призупинка дії фіскалізації ФОП та товарного обліку ФОП на час ВС); в) суттєве спрощення ринкового нагляду (зак-т №5473) (варіант - призупинення ринкового нагляду на час ВС); г) прибрати державне регулювання цін, окрім товарів спеціального призначення за окремим переліком.

Розглянути можливість «регуляторної гільотини» на час військового стану.

Повернення до роботи електронної системи адміністрування ПДВ із автоматичним відшкодуванням, без блокування ПН.

Скасувати ввізні мита на сировину, яка потрібна для виробництва українських товарів, спростити проходження митного контролю такими товарами.

Посилити відповідальність за ринкові змови та зловживання монопольним становищем, особливо щодо товарів та послуг першої необхідності.

Просування ідеї виділення Європейським Союзом та іншими партнерами (США, Канада, Японія) спеціальних додаткових квот для української продукції. Забезпечення просування тези «Купуй Українське у ЄС» з боку керівних органів ЄС.

Лібералізувати податкове законодавство - замінити податок на прибуток податком на виведений капітал (прибутків у підприємств все одно не буде, а бюджет наповнюватиметься за рахунок зовнішніх запозичень) (як варіант - з тимчасовим подвоєнням ставки на час військового стану, аби гроші залишалися у бізнесі) та знизити навантаження на фонд оплати праці (варіант - скасувати ЄСВ).

Обмежити можливість відстрочок платежів за харчові продукти, реалізовані у торговельних мережах України, відповідно до європейського законодавства (не більше 30 днів відстрочка).

Розширювати поступово перелік товарів критичного імпорту, в першу чергу додавши у нього будь-яку сировину, з якої виробляються українські товари.

Відтермінувати впровадження КІК на один рік. Зменшити бюрократію при роботі з КІК, зокрема: зменшити вимоги до підготовки звіту з КІК та обсяг інформації, яку потрібно надати разом зі звітом – замінити її зведеною консолідованою звітністю; обов'язок з подачі звіту зробити тільки для осіб, які володіють більше 25% частки в КІК; розширити та конкретизувати перелік винятків, за яких не сплачується податок на КІК, зокрема конкретизувати поняття економічної та фізичної присутності (substance) та збільшити рівень загального доходу всіх КІК, як критерію для виключення зі сплати податку на КІК.

Скоротити загальнодержавні видатки, в першу чергу за рахунок секторальних пільг та дотацій. Переглянути Держбюджет, збільшивши дефіцит та знайти джерела його покриття, перш за все за рахунок підвищення рентних платежів шляхом прогресивного оподаткування надприбутків.

Створення двоконтурної грошової системи, в межах якої «гроші», спрямовані у ВПК, не перетікають на споживчі ринки. Це обмежує зростання споживчої інфляції через збільшення видатків на потреби оборони. Логіка розбудови такої фінансового механізму може полягати у впровадженні «цифрової оборонно промислової» гривні, яка залишає «цифровий» слід, або щонайменше акумулюється на спеціальних рахунках, та відповідно використовується лише у процесі створенні продукції ВПК. У певному сенсі Україна вже має досвід використання такого механізму. Фактично «ковідна 1000» була створена у «віртуальному» просторі та спрямована на споживання (використання) у визначених напрямках (наприклад, це призвело до буму замовлення книжок на профільних онлайн платформах).

Секторальні:

Аграрний сектор та металургія - терміново забезпечити можливість експортувати надлишки продукції залізницею, для цього розробити екстрений план забезпечення вагонами та коридорами до Європейського Союзу.

Експортні галузі. Врегулюванні питання призову до ЗСУ фахівців експортних галузей (в першу чергу, ІТ), з мобілізаційного та громадського резервів, тільки після повного закриття потреб ЗСУ з першої та другої черги оперативного резерву. На жаль, практика масового призову громадян з мобілізаційного та громадянських резервів широко застосовується переважно на Західній Україні стосовно ІТ фахівців, які переїхали з інших регіонів. Така ситуація створює загрозу для подальшого існування української експортної ІТ індустрії, а відповідно, зменшення обсягів валюти, яка продовжує надходити до бюджету країни прямо зараз, під час воєнних дій. Слід зазначити, що за 2021 рік ІТ галузь принесла майже 7 мільярдів доларів в економіку, та 23,5 мільярди гривень прямих податків, сплачених до держбюджету України.

Мікробізнес, роздрібна торгівля - передбачити певну суму (грант) для підприємців, які втратили в окупованих чи напівокупованих містах активи, товари, щоб вони могли розпочати свій бізнес на Західній Україні

Комунікації:

Створити комунікаційну платформу, на якій українські виробники та малі підприємці могли знайти один одного, відновити розірвані ланцюжки постачання.

Створити міжнародну комунікаційну платформу, на підтримку інноваційного бізнесу України, зокрема ІТ, популяризація замовлень послуг в українських ІТ фахівців.

Психологічний аспект:

Очевидно, що агресор змінює тактику і серед іншого зосереджує зусилля на терорі, зокрема психологічному, мирних міст по всій Україні. У ситуації, коли на Західній Україні постійно вночі вмикаються сирени, люди вимушені годинами сидіти у бомбосховищах - вкрай складно запускати там економіку.

Вбачається доцільним розробити тонші налаштування протиповітряної оборони та інформування про це населення, щоб запобігти виснаженню людей та подальшому відтоку їх за кордон» [24].

Війна в Україні стала причиною виникнення логістичної проблеми. Повністю дана проблема може бути вирішена тільки після Перемоги України. По-перше, авіатранспорт можливо відновити тільки за умови 100%-ої безпеки повітряного простору, в умовах війни це неможливо. По-друге, лівова частка водного транспорту залежить від миру у акваторіях Чорного та Азовського морів, окуповані території разом з прилягаючими водами підпорядковують відсутність доступу до повноцінного користування водоймами з метою транспортування. А отже, спосіб врегулювання, в такому випадку – звільнення тимчасово окупованих територій. По-третє, автомобільні шляхи, які використовуються в логістиці частково зруйновані, частково перенавантажені населенням, яке мігрує, а також логістика частково ускладнена відсутністю дорожніх знаків. Вирішення даної проблеми можливо після звільнення України від окупантів.

Також, війна є причиною негативних тенденцій демографічної ситуації. Врегулювати дану проблему в мовах війни мало реально, можливо тільки знизити темп негативної тенденції. По-перше, підвищити рівень народжуваності можна на західній Україні, де немає активних бойових дій та лінія фронту значно віддалена. Для цього потрібно стабілізувати ситуацію, закрити небо та необхідна більш ретельна робота ПВО, щоб рівень кількості прильотів був на позначці «0». Спокійне соціально-психологічне положення українців на західній частині потенційно може надати впевненість у наступному дня, що потенційно зможе підвищити народжуваність. По-друге, знизити рівень смертності можна за рахунок більш якісного захисту бійців ЗСУ, більш якісне бронезилети та інші захисні обладнання потенційно знизить кількість загиблих на війні. Повноцінно проблема може бути ліквідована тільки за умови Перемоги України.

Способом врегулювання міграційної проблеми можна представити стабілізацію спокійного життя за західній частині України, тоді частина українців зможе бути внутрішньопереміщеними особами, таким чином держава не втрачатиме працездатне населення, воно залишатиметься в Україні. Але, виникає питання забезпечення роботою цих людей, адже існує і проблема з кількістю робочих місць, як було зазначено раніше, сьогодні на одне робоче місце припадає 6-12 кандидатів. Способом вирішення може стати підтримка малого та середнього бізнесу в умовах війни, певні пільги та тимчасові звільнення від сплати податків, розвиток малого і середнього бізнесу дасть нові робочі місця для частини працездатного населення. Також є бізнеси, які зруйновано або ліквідовано, як наслідок військових дій, актуальним в такому випадку є перенесення бізнесу на територію підконтрольної владі України, можна полегшити документальне оформлення та виділити пільги для таких категорій.

Влада вже передбачила такий спосіб врегулювання проблеми підприємців в умовах війни. «До 30 травня 2022 року бізнеси мали можливість подати заявку на отримання гранту на порталі Дія. 300 мікро- й малих підприємств отримають мікрогранти кожен вартістю 125 000 грн. А зараз команда Мінцифри працює над тим, щоб залучити допомогу для нової хвилі грантів.

Дія.Бізнес щотижня під час війни проводить безоплатне навчання для підприємців на своїх сторінках у соцмережах. Наприклад, вже провели вебінарні проєкти «Говорить бізнес. Де і як комунікувати під час війни», «Франчайзинг під час війни. Як відкривати та масштабувати», «Купівля в один клік. Секрети виходу на світові e-commerce платформи», «Цифровізація бізнесу: як зростати в умовах війни». Наступна серія вебінарів буде присвячена торговельним маркам і патентам для розвитку бізнесу.

Корпорація Meta за підтримки Мінцифри та Дія.Бізнес запустила спеціалізований навчальний центр підтримки для українського бізнесу. Різноманітні освітні безоплатні ресурси доступні для українських підприємців

— зокрема, понад 20 курсів Blueprint та навчальна платформа Meta Boost, які допоможуть опанувати навички володіння компанією та проводитимуть онлайн-зустрічі для підприємців» [25].

Також державою вже передбачено низку програм підтримки бізнесу в умовах воєнного стану.

«Державна програма релокації бізнесу – перенесення виробничих потужностей підприємств із зон бойових дій у більш безпечні місця (переважно західні області України). За даними Мінекономіки на 5 квітня, 178 підприємств завершили релокацію потужностей, з них 67 вже відновили роботу на нових місцях, а всього подано понад 1400 заявок.

Створена платформа, що допоможе перемістити бізнес із «гарячих точок» та продовжити його діяльність у більш безпечному місці. Подавати заявки можуть як підприємства, що потребують переміщення, так і компанії, які готові надати для цього приміщення чи інші активи. Подати заявку на релокацію можна тут.

Ощадбанк кредитує підприємців, що вимушені переміщувати свій бізнес без зміни виду діяльності з регіонів, де ведуться активні бойові дії, до іншої місцевості в Україні. Дізнатись про умови кредитування можна тут.

Укрзалізниця пропонує свої виробничі потужності в центральній та західній Україні для релокації виробництв зі сходу країни. Дізнатись детальніше можна тут.

Виплати роботодавцям, які беруть на роботу переселенців із постраждалих регіонів, становлять 6500 грн на місяць за кожного працевлаштованого (не більш ніж за 2 місяці, на підставі заяви роботодавця, поданої в центр зайнятості в електронній або паперовій формі). Дізнатись про порядок надання державної компенсації роботодавцям можна тут.

Кредити. Кредити під 0%. На період війни уряд зменшив кількість обмежень по програмі "5-7-9". Підприємець, якому потрібна підтримка, може отримати безвідсотковий кредит до 60 млн грн на строк до 5 років. Відсотки по кредиту під час війни сплачуватиме держава. Також підприємцям доступне

фінансування під 0% річних із забезпеченням у вигляді 80% державної гарантії.

Строк кредитування за програмою «5-7-9» залежатиме від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проекту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років. Для фінансування оборотного капіталу – на 3 роки. Щоб отримати кредит в рамках державних програм «Доступні кредити 5-7-9 %» чи «Державні гарантії на портфельній основі», подайте заявку на сайті Ощадбанку. Крім того, Ощадбанк пропонує кілька партнерських кредитних програм для бізнесу, ознайомитися з якими можна тут.

Еквайринг без комісії. Держава закликає всіх – і торговців, і громадян – віддавати перевагу безготівковим розрахункам перш за все заради безпеки кожного українця. Інфраструктура в країні для приймання безготівкових розрахунків достатня. Ощадбанк запровадив пільгове обслуговування торговельних підприємств на період воєнного стану. Крім того, банк пропонує підприємцям користуватись додатком ОщадРАУ, який є терміналом у смартфоні та є зручним для дрібних торговців. Наразі вже майже 6500 користувачів ОщадРАУ проводять безготівкові розрахунки з клієнтами.

Податкові пільги. Податкова лібералізація на час воєнного стану платникам податку 1 та 2 групи надано право добровільно сплачувати єдиний податок, для платників податку 3 групи запроваджено податок з обороту у 2%. Фізичним особам — підприємцям надано право не обчислювати, не обраховувати та не сплачувати ЄСВ за себе. Санкції за порушення закону про РРО не будуть застосовуватись до завершення воєнного стану. До кінця року звільняються від сплати за землю платники на територіях, на яких ведуться бойові дії. Не буде сплачуватись ПДВ за товари, що були знищені під час війни, а також передані на потреби оборони.

Ресурси, які можуть знадобитися. Форс-мажори – сервіс для допомоги підприємцям, які через війну не можуть виконати взяті на себе зобов'язання за укладеними договорами: постачати товар, надавати послуги, здійснювати

оплату тощо. Завдяки сервісу будь-який підприємець може сформулювати лист своєму контрагенту з повідомленням про форс-мажор.

Work4UA онлайн-платформа для підтримки підприємців, які продовжують працювати в умовах війни. Проект «Працюй на перемогу» створений як початок економічного фронту країни і має на меті залучити фінансову підтримку від іноземних та українських громадян, компаній і організацій для малого та середнього бізнесу України. Подати заявку на допомогу можна тут.

«Prozorro+» - адаптована система держзакупівель до воєнного часу. Платформа покликана швидко закрити потреби органів влади та місцевого самоврядування в критично важливих товарах та гуртувати бізнес довкола запитів держави. Продавати на платформі «Prozorro+» може будь-який представник бізнесу, зареєстрований на майданчику у ролі «Постачальник». Якщо ви поки не маєте такого облікового запису — пройдіть реєстрацію» [26].

Є необхідність виділити ще кілька програм, які спрямовані на підтримку підприємницької діяльності в Україні під час війни, які допомагають врегулювати соціально-економічний потенціал України в умовах Євроінтеграції.

«єДекларація.

Раніше, щоб розпочати чи продовжити власну справу, необхідно було отримувати сотні дозволів чи ліцензій. Під час воєнного стану це робити ще важче. По-перше, черги ніхто не скасовував. По-друге, повітряні тривоги, під час яких обов'язково треба бути в укритті. Щоб спростити ці формальності, ми запустили єДекларацію. Це документ, який діє замість 374 дозвільних документів, які необхідні для роботи підприємців. Наприклад, щоб відкрити аптеку, необхідно обійти десяток кабінетів, реєструвати протипожежну декларацію, чекати 10 днів ліцензію на право роздрібною торгівлі ліками. Із єДекларацією це зробити набагато простіше — за декілька кліків, адже вона не потребує розгляду чиновником. Ви одразу можете почати працювати.

Консультації бізнесу під час війни.

Будь-який бізнес — малий чи великий — не може бути повністю готовим до економічних наслідків, які несе із собою повномасштабна війна. Одне із пріоритетних завдань держави — надавати усю можливу підтримку. Від фінансів до консультацій. Саме за це відповідає сторінка "Підтримка бізнесу в умовах війни" на порталі Дія.Бізнес. Тут можна дізнатися, як підприємцям отримати гроші за працевлаштування ВПО та як перевезти свій бізнес у більш безпечне місце за допомогою держави. Або отримати кредит на час воєнного стану за програмою "5-7-9%". Чи проконсультуватися щодо перезапуску власної справи.

Дія.Бізнес в Україні та Варшаві.

Продовжує функціонувати мережа офлайн-центрів підтримки підприємців Дія.Бізнес по всій Україні. Більшість центрів Дія.Бізнес наразі функціонують як гуманітарні центри для координації допомоги. Центри Дія.Бізнес у Тернополі та Ужгороді функціонують у звичному форматі, але додатково допомагають підприємствам із релокацією, адаптацією до нових умов, рестартом і відновленням діяльності. Російські окупанти пошкодили новенький центр Дія.Бізнес у Бучі, відкритий наприкінці 2021 року. Після деокупації Бучі його почали відновлювати, а команда центру продовжує роботу в онлайн-форматі. Також ми почали розширюватися і за кордон. Від початку повномасштабної війни Польща усіляко підтримує Україну на всіх можливих рівнях. Особливо у забезпеченні прихистку: для 3 мільйонів українців польські міста та містечка стали тимчасовим домом. Серед цих людей є чимало підприємців, що хочуть продовжувати працювати та підтримувати Україну. Тому вибір локації для виходу нашого проєкту на міжнародний рівень був очевидним. Перший центр Дія.Бізнес у Варшаві працює в нестандартному форматі. Окрім фахових консультацій для підприємців, до центру можуть звернутися всі українці, які сьогодні в Польщі та потребують роботи, житла або оформлення документів.

Віртуальний центр Дія.Бізнес

В умовах війни отримати допомогу має бути максимально швидко та просто. Тому окрім центрів Дія.Бізнес офлайн, ми запустили інноваційний формат гарячої лінії. Де б ви не перебували, ви можете отримати допомогу із пошуком роботи, відкриттям власної справи чи тимчасово перевезти свій бізнес за кордон. Після консультації отримаєте індивідуальну дорожню карту зі списком корисних матеріалів, інформацію про контакт-центри та інші рекомендації. Поки проєкт працює як пілот, українців консультуватимуть фахівці центрів Дія.Бізнес щодо проживання та роботи у Польщі, Болгарії, Чехії, Словаччині, Словенії, Литві та Німеччині. Запити щодо інших країн ЄС будуть готуватись індивідуально. Консультації можуть також отримати і внутрішньо переміщені особи в Україні. Як отримати консультацію — можете дізнатися тут.

Експорт в умовах війни.

Наша зброя сьогодні — українське на полицях світових супермаркетів. Вихід на міжнародний ринок та пошук партнерів за кордоном — наразі нове актуальне завдання для багатьох українських компаній. Для його полегшення Офіс з розвитку підприємництва та експорту запустив окремий розділ "Експорт в умовах війни" на Дія.Бізнес. Тут можна знайти актуальну інформацію для підприємств, що готові постачати свою продукцію за кордон, а також подати заявку на включення компанії до Каталогу українських експортерів — онлайн-сервісу, який іноземні імпортери використовують як базу для пошуку партнерів в Україні. Також на Експортному напрямі Дія.Бізнес для налагодження міжнародних партнерств запустили англomовний розділ — "Buy Ukrainian products and services". Тут також можна знайти інформацію про ініціативи та проєкти для допомоги українському бізнесу, дані щодо обмеження імпорту та інше» [27].

За статистичними даними, український бізнес швидше адаптується до війни, ніж адаптовувався до пандемії COVID-19. Кількість нових бізнесів, які зареєструвалися за останні кілька місяців, — на 30% більша, ніж на початку пандемії. Економіка по всій країні не тільки продовжує працювати, але і

з'являються нові підприємства, відкриваються нові ФОП. Бізнес повертається до роботи на тих територіях, де це можливо. Тому потрібно підтримувати локальних виробників, щоб зберегти цю тенденцію та стимулювати розвиток нашої економіки. Адже економічний фронт сьогодні, як ніколи, важливий. Він є важливим і в умовах Євроінтеграційного процесу, процес стабілізації ситуації, пошук способів врегулювання проблем сьогодні є вкладом в інтеграційний процес України на майбутні періоди.

3.2 Шляхи вдосконалення соціально-економічного потенціалу України в умовах воєнного стану

Український соціально-економічний потенціал потребує вдосконалення навіть в умовах війни, адже процес адаптації до умов війни це і є вдосконаленням сильних сторін національного потенціалу. До початку війни між Україною та Росією розвиток соціально-економічного потенціалу набув певних ланок розвитку, війна відкорегувала це, внісши негативні тенденції. Тому актуальним є не тільки стабілізація, а й пошуки шляхів вдосконалення існуючого потенціалу в умовах війни.

За однією думкою, важливим є оперативне, безперервне і незалежне виконання місцевих бюджетів.

«В умовах воєнного стану надзвичайно важливим є забезпечення оперативного, належного та безперервного виконання місцевих бюджетів. З метою забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєвонеобхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень.

Для інформування громад щодо останніх ключових змін у бюджетному законодавстві, створення умов для своєчасного та оперативного реагування на потреби фінансового забезпечення заходів територіальної оборони, захисту безпеки населення та функціонування бюджетної сфери, комунальних підприємств у період воєнного стану експерт з питань фінансів Офісу підтримки реформ Ігор Онищук (Шведсько-Український Проект «Підтримка децентралізації в Україні»), SKL International (SALAR) підготував ключові зміни та моменти у галузі місцевих бюджетів із відповідними посиланнями для полегшення орієнтування в нормах бюджетного законодавства:

Внесення змін до місцевого бюджету приймається виконавчими комітетами відповідних місцевих рад, місцевими державними адміністраціями, військово-цивільними адміністраціями або військовими адміністраціями за поданням місцевих фінансових органів без ухвалення відповідного рішення Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою.

Перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включаючи резервний фонд бюджету, додаткові дотації та субвенції, у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків здійснюється без погодження відповідною комісією місцевої ради.

Виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевого бюджету державному бюджету з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України.

Передача коштів між місцевими бюджетами можлива без укладання договору.

Проекти місцевих бюджетів затверджуються рішеннями виконавчих комітетів відповідних місцевих рад чи розпорядженнями місцевих державних

адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій або військових адміністрацій.

Перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються (Постанова КМУ від 11 березня 2022 р. № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану»).

Дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету (відповідно до абзацу шостого частини першої пункту 22 Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України, далі – Кодекс).

У рішенні про виділення коштів з резервного фонду зазначається:

- головний розпорядник бюджетних коштів, якому виділяються кошти з резервного фонду бюджету;
- напрям використання коштів з резервного фонду бюджету;
- обсяг коштів, що виділяються з резервного фонду бюджету;
- код програмної класифікації видатків та кредитування бюджету та інші умови (щодо виділення, використання, ведення обліку, звітності) у разі необхідності. Структура кодування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету для бюджетних програм, видатки або кредитування за якими здійснюються за рахунок резервного фонду, для яких п'ятим знаком визначається цифра "7", може не застосовуватися;
- виділення коштів з резервного фонду бюджету здійснюється за рішенням місцевої державної адміністрації, військової адміністрації, виконавчого органу відповідної ради (Тимчасовий порядок виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету в умовах воєнного стану затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2022 р. № 175).

Скасована заборона здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти.

В умовах воєнного стану стаття 55 Кодексу (Захищені видатки) не застосовується (Підпункт 1 пункту 22 розділу VI «прикінцеві та перехідні положення» Кодексу).

Перерахування реверсної дотації до державного бюджету з місцевих бюджетів територій, на яких введено воєнний стан, Казначейством не здійснюється (пункт 22 Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590).

Фінансування добровольчих формувань територіальної оборони: З метою чіткого розмежування видатків та кредитування за головними розпорядниками коштів місцевого бюджету Міністерством фінансів України наказом від 20.09.2017 № 793 «Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету» (далі – Наказ) затверджено Типову програмну класифікацію видатків та кредитування місцевого бюджету.

Коди програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів конкретизують напрями використання коштів відповідно до функцій, з виконанням яких пов'язані видатки бюджету.

Для відображення видатків на реалізацію програм і заходів з організації та діяльності територіальної оборони Наказом передбачено код 8240 «Заходи та роботи з територіальної оборони».

Підтримка внутрішньопереміщених та/або евакуйованих осіб: з метою здійснення видатків з місцевих бюджетів для підтримки внутрішньопереміщених та/або евакуйованих осіб у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні Типову класифікацію видатків місцевих бюджетів доповнено такими позиціями:

- 3230 – видатки, пов'язані з наданням підтримки внутрішньопереміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні (1070);

- 8755 – допомога внутрішньопереміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду місцевого бюджету (1070).

Платежі, які містять відомості, що становлять державну таємницю, незалежно від суми разового платежу здійснюються на підставі платіжних доручень без подання підтвердних документів.

Акцизний податок з пального (Акцизний податок з пального 13,44%) у першому півріччі 2022 році буде надходити до бюджетів місцевого самоврядування відповідно до часток на основі продажів у другому півріччі 2021 року (постанова КМУ від 09 березня 2022 р. № 246).

Для покриття витрат місцевих бюджетів, понесених на оплату комунальних послуг, спожитих у будівлях (приміщеннях) комунальної форми власності, у яких розміщено тимчасово переміщених осіб на безоплатній основі з резервного фонду державного бюджету надається відповідна компенсація місцевим бюджетам.

Для отримання компенсації зазначені заклади до 20-го числа місяця, наступного за звітним, забезпечують оплату комунальних послуг, а відповідні органи місцевого самоврядування не пізніше третього робочого дня після оплати подають до відповідної обласної військової адміністрації заяву на отримання компенсації за формою згідно з додатком до Порядку та умов, затверджених постановою КМУ від 11 березня 2022 р. № 261 та підтвердні документи щодо фактичної оплати комунальних послуг за попередній звітний місяць.

Обласні військові адміністрації протягом двох робочих днів після отримання заяв надають узагальнену інформацію Мінрегіону для опрацювання питання виділення фінансування» [28].

Але регіональні шляхи вдосконалення є тільки підґрунтям на шляху до Євроінтеграції, адже процеси вдосконалення мають відбуватися і на макрорівнях. Важливим важелем та умовою вступу України до ЄС є процес реформування. До початку війни він успішно відбувався у всіх сферах

життєдіяльних економічних процесах держави, але з початком війни виникають певні проблеми, які і будь-де, тому для підтримки соціально-економічного потенціалу важливим є продовження системи реформ, тільки з урахуванням особливостей воєнної України.

Проведені реформи в Україні в умовах війни продемонстровано на схемі 3.2.1 – «Реформи в умовах війни» (див. ДОДАТОК Г).

«Повномасштабне російське вторгнення принесло для України дуже багато горя. Зруйновані в центрі міста, тисячі загиблих людей, мільйони біженців, які шукають прихистку як в безпечних регіонах України, так і за кордоном. Навіть люди, які безпосередньо не зіштовхувались з війною, відчули серйозний стрес, який доведеться ще довго долати. А економіка країни переорієнтувалась на забезпечення армії та підтримку військових. За таких обставин, здавалося б, не може йти мови про жодні реформи. Однак вони відбуваються.

Після 24 лютого був прийнятий ряд законодавчих змін, спрямованих на покращення соціальних послуг, доступності більшого спектру медичних препаратів, захисту населення. В одних випадках заплановані новації відбуваються всупереч війні, в інших – вороже вторгнення стало каталізатором їх швидшого впровадження. І хоча в загальному плані хід реформ сповільнився, порівняно з попередніми роками, наш Уряд продовжує працювати, з перспективою на майбутнє. Ми вирішили зробити добірку найцікавіших змін, які запрацювали в останні сім місяців.

Трава – не наркотик, а ліки.

Легалізація медичного канабісу довгий час викликала багато суперечок. Діюча речовина в рослині вже встигла довести свою ефективність в терапії понад п'ятидесяти захворювань. Два роки тому Комісія ООН з наркотичних речовин постановила прибрати канабіс та його похідні зі списку особливо небезпечних наркотиків. В ньому він перебував понад 60 років. Зараз медичну коноплю легалізували більше ніж в сорока країнах світу. В Україні було багато

спроб вивести "з тіні" канабіс для медичних цілей, проте це вдалось зробити тільки після початку війни.

В червні Кабінет міністрів України підтримав законопроект "Про регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) в медичних, промислових цілях, науковій та науково-технічній діяльності". В МОЗ зазначили, що таку легалізацію стимулювало передбачення негативних наслідків війни на психологічний стан українців. Українські медики прогнозують, що після завершення бойових дій близько 20 % українців потребуватимуть медикаментозного лікування внаслідок стресових розладів. Новий закон дозволить використовувати для цих цілей медичний канабіс.

Легалізація зброї.

В 2023 році українці отримають можливість вільно купувати короткоствольну зброю. Відповідні закони будуть прийняті до кінця року. Легалізація зброї була ще одним суперечливим питанням, викликала багато суперечок. Довгий час в нашому суспільстві не було консенсусу щодо цього питання, проте після повномасштабного вторгнення кількість людей, що підтримують цю ініціативу, зросла вдвічі. Так за соціологічними опитуваннями групи "Рейтинг" 58 % респондентів підтримують вільне володіння вогнепальною зброєю. В 2018-2021 роках таке право відстоювали близько четверті опитуваних.

В Міністерстві внутрішніх справ зазначають, що протягом осені можуть з'явитись додаткові рішення, які допоможуть контролювати обіг зброї. Перевіряти, кому вона належить, на кого зареєстрована, яким чином відбуватимуться планові перевірки. При тому в МВС впевнені, що українці достатньо свідомі для адекватного володіння зброєю. З початку війни люди отримати на руки тисячі одиниць зброї й довели, що масове володіння не спровокувало сплеск конфліктних ситуацій.

Маленькі податки для росту економіки.

В зв'язку з воєнним станом в Україні були внесені зміни до Податкового кодексу. Уряд запропонував пакет рішень, орієнтований на полегшення життя

як підприємців, так і людей, не задіяних в бізнесі. Ключове нововведення реформи - добровільна сплата податків представниками малого бізнесу. Також були скасовані усі перевірки, щоб люди могли зосередитись на роботі та знайти шляхи до виживання. Фізичні особи-підприємці та юридичні особи з річним оборотом до 10 мільярдів гривень сплачують єдиний податок в обсязі 2% від зароблених коштів.

Зараз ФОПи не сплачують податок на прибуток та ПДВ. Зміни торкнулись всіх підприємців, крім тих, що задіяні в гральному бізнесі, виробництві алкоголю та тютюнових виробів. Також ФОПи II і III груп можуть не платити єдиний соціальний внесок за співробітників, які були мобілізовані під час війни. За них ЄСВ платитиме держава, строком з 1 березня і до завершення воєнного стану. До того ж, підприємці отримали право сплачувати за себе ЄСВ добровільно.

Нова українська школа – другий етап.

У 2017 році українські діти почали вчитись за програмою "Нової української школи", орієнтованої на всебічний розвиток дитини. Зараз перший етап реформи минув, цьогоріч НУШ мала стартувати в плановому режимі в усіх п'ятих класах України. Були побоювання, що повномасштабна війна відтермінує шкільну реформу. Але, на щастя, цього не сталось. Діти, які цьогоріч перейшли до середньої школи, продовжують здобувати знання за Держстандартом базової середньої освіти.

До початку війни в українські педагоги вже були готові працювати за оновленими правилами, що продовжити реформу. Міністерство освіти підтримувало контакт з регіонами, з очільниками обласних департаментів освіти та з інститутами післядипломної і педагогічної освіти. Також допоміг досвід 130 українських шкіл, в якому ще рік тому був запроваджений пілотний проект п'ятих класів, які вже тоді працювали за стандартами НУШ.

Пенсійна реформа.

До повномасштабного вторгнення планувалось, що реформа запрацює в наступному 2023, або максимум в 2024 році. Необхідність таких змін назріла

давно, адже через чинну систему виплат пенсіонери, навіть ті, що тяжко й довго працювали багато років, опинялись на межі виживання. Поступовий перехід від принципу солідарності до принципу накопичування мав ліквідувати цю нерівність. Проте ці плани порушила війна.

Реалізацію пенсійної реформи вирішили відкласти на післявоєнний період, проте над її реалізацією робота йде вже зараз. Кабінет міністрів пропонує провести пенсійну реформу після закінчення війни. Планується, що через рік після завершення воєнного стану, з 1 січня в нас запровадять обов'язковий накопичувальний рівень пенсії. Він має стати додатком до чинної солідарної системи. Поки відповідні міністерства займаються напрацюванням всієї нормативної бази, щоб накопичувальна пенсія запрацювала так швидко, як тільки це можливо» [29].

Розглядаючи людину, як особистість, як основний об'єкт формування соціального потенціалу, то варто зазначити, що потрібно вдосконалювати процес розвитку населення України. Сюди необхідно віднести освіту населення, як підростаючого покоління, так і дорослих осіб, адже розвиток індивідуумів є базою для будь-якого розвитку, розширення світогляду окремих особистостей штовхає суспільство на прийняття правильних рішень та раціональних позицій, швидкого темпу розвитку відповідно до вимог ЄС в умовах євроінтеграційних процесів.

Так як інтеграційний процес є довготривалим, то важливим аспектом є виховання підростаючого покоління і реформування системи освіти, зміна вимог до ВНЗ в Україні є базою для високоінтелектуальних українців у Європі в майбутньому. Вклад у освіту дітей це ще один крок до Євростандартів. На практиці, багато українських дітей у супроводі матерів виїхали за кордон. Наразі вони навчаються в іноземних школах, систематизовані відгуки продемонстровано в Таблиці 3.2.2 – «Досвід українців у школах Європи».

Таблиця 3.2.2 «Досвід українців у школах Європи».

Країна	Відгук про систему освіти
Польща	<p>Найскладніше тут учням старших класів через значну різницю програм, тож наші випускники тут обирають онлайн навчання в українських школах. Також ця проблема актуальна для учнів перехідних 8-х класів. Адже, попри однакове вивчення природничих наук і вищий рівень знань математики, наші восьмикласники не можуть скласти тест з польської на рівні з місцевими після кількох місяців польської, тому матимуть всі шанси залишитися на другий рік.</p> <p>Одразу зауважу, в Варшаві, як і в Києві є школи з різними рейтингами і відгуками і різним рівнем знань на виході. Батьківські фонди існують, але виключно у вигляді добровільних внесків на рахунок. Є батьківська рада, яка розпоряджається цими грошима. Примусу жодного немає. Кошти здебільшого ідуть на організацію різних заходів для дітей</p>
Німеччина	<p>Розбіжність освітньої програми ускладнена іншою мовою, у школах відсутні інтеграційні класи, для адаптації українських дітей.</p> <p>Але, матусі задоволені харчуванням та регулярними прогулянками дітей, що є не у всіх українських школах.</p>
Швейцарія	<p>Дуже складно освітня програма, багато домашнього завдання, вимоги до учнів на рівні із швейцарськими учнями.</p>
Франція	<p>Сумарно в молодшій школі з 8 годин робочого дня навчання займає 2 год 20 хв. Весь інший час – перерви. Середа, субота і неділя – вихідні. Дуже незвичні графіки й темпи, як для українців. Але діти навчаються без перевтоми, а вчителі працюють без психологічного вигорання і профдеформації.</p> <p>У дітей дуже-дуже багато рухливих ігор на свіжому повітрі. Кожну перерву не залежно від погоди вони всі зобов'язані виходити з класу і гратися на вулиці. Смартфони і планшети категорично заборонені.</p> <p>Немає батьківських комітетів, шкільних чатів, сайту школи й сторінок у соцмережах. Якщо потрібно поспілкуватися – батьки отримують паперовий лист-запрошення з датою відвідин.</p> <p>У молодшій школі не передбачено вивчення англійської та інформатики. (Це - великий мінус).</p> <p>В українській школі у нас був психолог, логопед, соціальний педагог. Тут же таких спеціалістів в штаті не передбачено.</p>

Джерело – складено автором на основі [29]

Відгуки про школи різних країн категорично відрізняються і думка є суб'єктивною, але в макроекономічних масштабах – це є процес інтеграції свідомості сучасних українців у вимоги Євросоюзу, адже українські школи мають з часом досягти рівня розвитку у системі освіти подібного до європейського.

Безумовно процес підтримки освітнього процесу, реформування та інтеграції є дуже важливим аспектом з погляду одного із шляхів вдосконалення соціально-економічного потенціалу України, але варто

вдосконалювати і інші сфери діяльності. Наприклад – продовження діджиталізації.

Проект «Держава у смартфоні» має безумовний успіх серед українців, дуже зручно та сучасно. Дана платформа продовжує свій розвиток в умовах війни, а також є допоміжним важелем у співпраці населення із Збройними Силами України. Частина українців, що вимушено виїхала за кордон побачила, що в країнах Європейського союзу такого застосунку немає, а отже наша держава є унікальною в цьому плані. Застосунок продовжує розвиватися і дозволяє українцям уникати складних бюрократичних систем під час оформлення різноманітних документів. Наприклад, виплати ВПО можна оформити у Дії, допомогти армії фінансово та інформаційно можливо з використанням цього порталу, відкриття ФОП, що є економічно важливим в умовах війни, також можна здійснити в режимі онлайн. Саме це і є вдосконаленням нашого потенціалу.

Ще одним важливим моментом є реформування медицини. Це успішно відбувалося до початку війни, та продовжує стабільно працювати в умовах війни. Медична допомога надається всім громадянам безкоштовно. Важливим моментом є те, що сьогодні професійна медична консультація можлива в режимі онлайн, що є дуже зручним.

Саме підтримка вже існуючих реформованих систем і продовження реформування інших систем в умовах війни є надважливим шляхом у вдосконаленні соціально-економічного потенціалу України у умовах війни з матою Євроінтеграції.

3.3 Співпраця України з країнами ЄС з метою євроінтеграції

Успішний процес євроінтеграції – це плідна робота у двосторонньому прояві, як України, так і країни ЄС. Україна до початку війни активно

співпрацювала з країнами Європи, так продовжує це робити в умовах війни ще у більшому ключі.

До початку повномасштабної війни на території України між країнами Європейського союзу було укладено Угоду про партнерство і співпрацю, яка набула чинності 1 березня 1998 року.

«Переговори щодо нового базового договору між Україною та ЄС на заміну чинної тоді Угоди про партнерство та співробітництво були започатковані у березні 2007 року (у 2008 році сторони узгодили назву майбутньої угоди – Угода про асоціацію). 11 листопада 2011 року у Брюсселі відбувся завершальний двадцять перший раунд переговорів щодо укладення Угоди про асоціацію, у ході якого були узгоджені всі положення тексту Угоди.

Під час П'ятнадцятого саміту Україна-ЄС (19 грудня 2011 року, Київ) лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. 30 березня 2012 року у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося в два етапи.

21 березня 2014 року у Брюсселі лідери України та ЄС підписали політичну частину Угоди.

Зокрема, було підписано Преамбулу, статтю 1, розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. На саміті також була зроблена заява, що зобов'язання України, які випливають зі статті 8 Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України.

27 червня 2014 року в ході засідання Ради ЄС Президентом України та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція,

свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством».

16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Українська сторона передала депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури.

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації усіма державами-членами Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

У зв'язку з необмеженим терміном дії Угоди було передбачено можливість здійснення всебічного її перегляду, у т.ч. що стосується її цілей. Сторонами через 5 років від дати набуття Угодою чинності передбачено проведення першої всебічної оцінки стану імплементації завдань Угоди, а також можливості «прискорення і розширення сфери дії лібералізації митних тарифів у двосторонній торгівлі».

На Двадцять другому Саміті Україна – ЄС, який відбувся 6 жовтня 2020 року в Брюсселі, сторони домовилися здійснити у 2021 році всебічний огляд досягнення цілей Угоди, як це передбачено Угодою.

Інформацію щодо виконання Угоди про асоціацію можна знайти на сайті Урядового офісу з питань євроатлантичної інтеграції. Урядовий офіс є головним органом, який згідно з Постановою КМУ від 13 серпня 2014 р. №346 відповідає за реалізацію завдань у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції та виконання Угоди про асоціацію [30].

Наразі, основна співпраця – це підтримка ЄС України у фінансовому плані та матеріально-технічному забезпеченні, а також надійних прихисток українських біженців під мирним небом Європи. Європейський союз в підтримку для України розробив новий проєкт, для відновлення стабільної ситуації громадян України. «Новий проєкт «Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС» спрямований на

підвищення спроможності Уряду та Парламенту щодо подолання наслідків війни та на шляху до членства України в ЄС шляхом надання експертної та комунікаційної підтримки від громадських організацій у розробці та впровадженні відповідних законів і політик.

Проект сприятиме впровадженню системного підходу до розробки політики, заснованого на ретельному аналізі проблеми, оцінці економічного впливу та врахуванні позицій зацікавлених сторін. Це також допоможе покращити якість вихідних даних та аналітичних документів, включаючи аналіз відповідності законодавству ЄС та оцінку впливу законодавства як на рівні Уряду, так і на рівні Парламенту.

Зокрема, проект надаватиме експертизу у таких питаннях:

- розробка якісної політики реінтеграції біженців та ВПО;
- відновлення легітимного державного управління на звільнених від окупації територіях;
- подолання воєнних, післявоєнних та інших бар'єрів для доступу до правосуддя;
- вдосконалення політики державних закупівель та антикорупційної інфраструктури;
- розробка економічних реформ відповідно до воєнних та післявоєнних викликів.

Проект триватиме 12 місяців. Сума фінансового внеску ЄС – 1 054 304 євро» [7]. Чітко видно, що ЄС планує продовжувати співпрацю з Україною а після Перемоги України, що є дуже важливим в інтеграційному процесі.

Співпраця України з ЄС є одним із ключових моментів інтеграційного процесу України та дана співпраця впливає на формування, вдосконалення та післявоєнне відновлення соціально-економічного потенціалу.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 розкрито перспективи подолання проблем розвитку соціально-економічного потенціалу України в умовах війни. Визначено способи врегулювання існуючих проблем євроінтеграції. В умовах війни бізнес повертається до роботи на тих територіях, де це можливо. Тому потрібно підтримувати локальних виробників, щоб зберегти цю тенденцію та стимулювати розвиток нашої економіки. Адже економічний фронт сьогодні, як ніколи, важливий. Він є важливим і в умовах Євроінтеграційного процесу, процес стабілізації ситуації, пошук способів врегулювання проблем сьогодні є вкладом в інтеграційний процес України на майбутні періоди.

Визначено шляхи подолання новоутворених проблем інтеграції в умовах війни, держава вже працює в цьому напрямку та розробляє, а головне активно використовує державні програми з метою вирішення проблем. Визначено, що саме підтримка вже існуючих реформованих систем і продовження реформування інших систем в умовах війни є надважливим шляхом у вдосконаленні соціально-економічного потенціалу України у умовах війни з метою Євроінтеграції.

Україна продовжує свою співпрацю з країнами Європейського союзу в умовах війни. ЄС планує продовжувати співпрацю з Україною і після Перемоги України, що є дуже важливим в інтеграційному процесі. Співпраця України з ЄС є одним із ключових моментів інтеграційного процесу України та дана співпраця впливає на формування, вдосконалення та післявоєнне відновлення соціально-економічного потенціалу.

Проблеми розвитку соціально-економічних процесів Євроінтеграції України в умовах військового стану мають важливе значення сьогодні, адже напрямок розвитку України не зміниться. Виділення проблем сьогодні полегшить їх подолання у майбутньому з метою вступу до ЄС. Безумовно, усі країни світу допомагають у цій нелегкій боротьбі, особливо фінансово, але

стабілізація соціально-економічного потенціалу та відновлення розвитку
прямо лінійно пов'язано із завершенням війни.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра розглянуто теоретичні основи соціально-економічних процесів України в умовах євроінтеграції. Глобальним питанням для української державності сьогодні є процес євроінтеграції. Конкретизовано значення даного процесу та розкрити це поняття. Євроінтеграція – це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. Можна зробити висновок, що процес впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Євроінтеграційний процес є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом для України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Сформовано фактори впливу на інтеграційний процес, до них віднесено: економічне становище, рівень послуг, ресурсозабезпеченість та ментальні особливості суспільства. Кожен фактор має прямолінійний вплив, що є підґрунтям для розвитку соціально-економічного потенціалу або процесів його сповільнення.

Також розглянуто та проаналізовано сутність процесу євроінтеграції та розглянуто його етапність. Визначено, що процес євроінтеграції вже має своє відображення у розвитку соціально-економічного потенціалу України, який продовжує впроваджуватися під час всього інтеграційного процесу.

Слід виокремити одним із вирішальних чинників сьогодення у процесі євроінтеграції України є військовий стан. Основний вплив війни України з РФ є прискорення євроінтеграційних процесів, що потенційно дозволить дійти до поставленої мети на декілька років швидше, але ціна занадто висока для такого інтеграційного процесу.

Узагальнюючи представлену аналітичну інформацію у кваліфікаційній роботі, можна конкретизувати, що Україна прямує до Європейського союзу та не змінить свого вектору. Соціально-економічний потенціал України в умовах воєнного тану зазнав змін, як і будь-які процеси.

Можна виділити наступні проблеми розвитку соціально-економічних процесів Євроінтеграції України в умовах воєнного стану:

- тяжкий стан економічного розвитку України, що визваний галопуючою інфляцією в умовах воєнного стану, посилення фінансування військового сектору за рахунок усіх інших;
- вивезення коштів за кордон, так як багато жінок і дітей України вимушено покинули територію, фінансування гідного життя частково покривається із гаманця чоловіків, які працюють в Україні;
- моральне пригнічення населенні України та «втома» від регулярних обстрілів Українських територій;
- підвищення рівня смертності, через загибель громадян України на фронті та у мирних містах;
- знищення інфраструктури України знижує прибутки державних та приватних підприємств, які працювали на експорт;
- зупинення деяких видів транспорту (судноплавство, авіап перевезення та інше) через окупацію територій півдня і південного-сходу, що приводить до зниження прибутків зовнішньої торгівлі до нульового рівня.

Особливе місце в інтеграційних процесах займає допомога Україні країнами Європейського союзу в умовах війни. Соціально-психологічна підтримка українців у російській війні є маркером підтримки інтеграційних процесів. Це доказ того, що рух у ЄС для України не призупинено, а пришвидшено. Формується чітке розуміння української нації у необхідності інтеграційного процесу до ЄС та переформування світогляду більшості крізь призму вектора євроінтеграції.

Також існують проблеми і у інших сферах діяльності, які мають прямолінійний вплив на процес Євроінтеграції. Кожна з проблем зазнає

певного «полегшення» після завершення війни та процес Євроінтеграції буде автоматично пришвидшено.

Проблеми розвитку соціально-економічних процесів Євроінтеграції України в умовах військового стану мають важливе значення сьогодні, адже напрямок розвитку України не зміниться. Виділення проблем сьогодні полегшить їх подолання у майбутньому з метою вступу до ЄС. Безумовно, усі країни світу допомагають у цій нелегкій боротьбі, особливо фінансово, але стабілізація соціально-економічного потенціалу та відновлення розвитку прямолінійно пов'язано із завершенням війни.

У кваліфікаційній роботі магістра розкрито перспективи подолання проблем розвитку соціально-економічного потенціалу України в умовах війни. Визначено способи врегулювання існуючих проблем євроінтеграції. В умовах війни бізнес повертається до роботи на тих територіях, де це можливо. Тому потрібно підтримувати локальних виробників, щоб зберегти цю тенденцію та стимулювати розвиток нашої економіки. Адже економічний фронт сьогодні, як ніколи, важливий. Він є важливим і в умовах Євроінтеграційного процесу, процес стабілізації ситуації, пошук способів врегулювання проблем сьогодні є вкладом в інтеграційний процес України на майбутні періоди.

Визначено шляхи подолання новоутворених проблем інтеграції в умовах війни, держава вже працює в цьому напрямку та розробляє, а головне активно використовує державні програми з метою вирішення проблем. Визначено, що саме підтримка вже існуючих реформованих систем і продовження реформування інших систем в умовах війни є надважливим шляхом у вдосконаленні соціально-економічного потенціалу України у умовах війни з метою Євроінтеграції.

Україна продовжує свою співпрацю з країнами Європейського союзу в умовах війни. ЄС планує продовжувати співпрацю з Україною і після Перемоги України, що є дуже важливим в інтеграційному процесі. Співпраця України з ЄС є одним із ключових моментів інтеграційного процесу України

та дана співпраця впливає на формування, вдосконалення та післявоєнне відновлення соціально-економічного потенціалу.

Проблеми розвитку соціально-економічних процесів Євроінтеграції України в умовах військового стану мають важливе значення сьогодні, адже напрямок розвитку України не зміниться. Виділення проблем сьогодні полегшить їх подолання у майбутньому з метою вступу до ЄС. Безумовно, усі країни світу допомагають у цій нелегкій боротьбі, особливо фінансово, але стабілізація соціально-економічного потенціалу та відновлення розвитку прямолінійно пов'язано із завершенням війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теоретичні основи трактування поняття «Соціально-економічні процеси в ринковій економіці». URL: http://bses.in.ua/journals/2020/57_2020/11.pdf
2. Соціальні процеси та їх різновиди. URL: https://pidru4niki.com/16011013/sotsiologiya/sotsialni_protsezi_riznovidi
3. Економічний процес. URL: <https://uk.economy-pedia.com/11040256-economic-process>
4. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 1 / укл. С. Мочерний та ін. Київ : Академія, 2000. 864 с.
5. Соціально-економічні системи та їхні властивості. URL: <https://buklib.net/books/22790/>
6. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1195>
7. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/nas_dop_2015.pdf
8. Соціальний потенціал розвитку промисловості України: методологічні аспекти, чинники активізації. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/125841/7Novikova.pdf?sequence=1>
9. Європейська та євроатлантична інтеграція. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/evropeyska-ta-evroatlantichna-integraciya.html>
10. Міністерство інфраструктури України. Євроінтеграція. URL: <https://mtu.gov.ua/timeline/Evrointegraciya.html>
11. План Євроінтеграції: коли можливий вступ України до ЄС та як його досягти. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/07/8/7142850/>
12. Загальна сума збитків Україні. URL: https://smida.gov.ua/news/allnews/zagalnasumapramihzbitkiv_infrastrukturiukraini_vidvijnzroslado

13. Вплив війни на економіку України. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-vijna-vplivula-na-ekonomiku-ukraini/a->
14. Економічне становище в умовах воєнного стану. URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/377-economika-vv>
15. Показники індексів інфляції в Україні у 2011-2022рр. URL: <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/3>
16. Темпи зростання інфляції в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3533894-naslidki-vijni-v-ukraini-inflacia-cogoric-perevisit-30.html>
17. Рівень ВВП. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/20/novyna/ekonomika/skorochennya-vvp-ta-bezprecedentnyj-deficyt-byudzhetu-mvf-oczinyly-naslidky-vijny-ekonomiky>.
18. Скорочення ВВП та безпрецедентний дефіцит бюджету: у МВФ оцінили наслідки війни для економіки України URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/20/novyna/ekonomika/skorochennya-vvp-ta-bezprecedentnyj-deficyt-byudzhetu-mvf-oczinyly-naslidky-vijny-ekonomiky-ukrayiny>
19. Українська економіка за дев'ять місяців 2022 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3588935-ukrainska-ekonomika-za-devat-misaciv-2022-roku-skorotilasa-na-tretinu.html>
20. Статус кандидата на членство в ЄС. URL: https://buh.ligazakon.net/news/212087_ukrana-otrimala-status-kandidata-
21. Озброєння України. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/skilky_ta_yakoi_zbroi_peredaly_soyuznyku_ukraini_oglyad_134481.html
22. Єврофінансування України. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/21/novyna/finansy/yes-povidomyly-skilky-hroshej-hotovi-vydilyty-ukrayini-2023-rocz>

23. Фінансова допомога українцям в країнах Європи. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1041/financial-assistance-to-ukrainians-in-eu-countries-how-to-issue-payments-part->
24. Європідтримка України. URL: <https://www.dw.com/uk/u-mistakh-nimechchyny-tysiachi-liudei-vyishly-na-demonstratsii-proty-viiny-v-ukraini/a-61193966>
25. Європідтримка України. URL: <https://www.unian.ua/russianworld/viyna-v-ukrajini-v-yevropi-proti-viyni-protestuyut-desyatki-tisyach-a-v-rosiji-odinici-fotoreportazh-novini-rosiji-11741941.html>
26. Допомога бізнесу в умовах війни. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/diya-biznes-dopomagaye-malomu-ta-serednomu-biznesu-pid-chas-viyni-podrobici>
27. Програми підтримки бізнесу під час війни. URL: <https://buduysvoe.com/publications/programy-pidtrymky-biznesu-pid-chas-viyny>
28. Підтримка бізнесу під час війни — 5 рішень від Мінцифри. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/10/688040/>
29. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14654>
30. Реформи під час війни. URL: https://news.informer.od.ua/reformy_pid_chas_viyny
31. Освіта в Європі. URL: <https://evacuation.city/articles/215219/povagachuzha-mova-i-nastilni-igri-vidguki-ukrainciv-pro-zakordonni-shkoli>
32. Підтримка ВПО. Освітня підтримка. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/>
33. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
34. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення : ДСТУ 3008-95. [Чинний від 1996-01-01]. К. : Держстандарт України. 1995. 86 с.

35. Вимоги до оформлення пояснювальної записки до курсових і дипломних робіт : СТП 3-97. [Чинний від 1997-03-01]. Запоріжжя: ЗДУ. 1997. 20 с.
36. Авдошкин Е. Ф. Международные экономические отношения: учеб. пособие / Е. Ф. Авдошкин. М.: Маркетинг, 2000. 370 с.
37. Бураковский И. В., Плотников А. В. Мировая экономика: глобальный финансовый кризис. Харьков: ФОЛИО, 2010. 415 с.
38. Бураковський І. В., Плотніков О. В. Глобальна фінансова криза: уроки для України та світу. Харьков: ФОЛИО, 2009. 299 с.
39. Дахно І. І. Міжнародна економіка: навч. посібник; Міжрегіональна Академія управління персоналом. 3-тє вид., стер. К.: МАУП, 2007. 248 с.
40. Киреев А. П. Международная экономика: [учебн. пособие для вузов в 2-х ч.] / Алексей Киреев. М.: Международные отношения, 1997—2001. Ч. 1 : [Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства]. — 1997. — 415 с. Ч. 2: [Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование]. — 2001. — 488 с. 31
41. Кругман П. Р., Обстфельд М. Международная экономика. Теория и політика : учебник / П. Кругман, М. Обстфельд ; [ред. : В. П. Колесов, М. В. Кулаков ; пер. Н. Л. Фролов и др.]. — М.: «Экономический факультет МГУ, ЮНИТИ», 1997. — 799 с.
42. Линдерт П. Х. Экономика мирохозяйственных связей: монографія / П. Х. Линдерт ; пер. с англ. О. В. Богачевой, О. В. Ивановой, А. А. Конопляник и др.; общ. ред. и предисл. О. В. Ивановой. — М.: Прогресс, 1992. — 520 с.
43. Міжнародна економіка: підручник / [за ред. А. П. Румянцева]. — К.: Знання, 2006. — 479 с.
44. Міжнародна економіка: навч. посібник / [В. Є. Сахаров, В. С. Будкін, С. А. Єрохін та ін.]; за заг. ред. В. Є. Сахарова. — К.: Нац. акад. управління, 2007. — 432 с.

45. Карбау Р. Міжнародна економіка: підручник / Р. Карбау. 7-е вид. Суми: ВАТ „Сумська обласна друкарня”: Видавництво „Козацький вал”, 2004. 652 с.
46. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів 5-те вид., стереотип. К. : Знання, 2004. 406 с.
47. Международные экономические отношения: учебник / под ред. Н. Н. Ливенцева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ТК Велби : Изд-во Проспект, 2006. — 648 с.
48. Гуцман А.О., Венгерська Н. С. Проблеми розвитку соціально-економічних процесів євроінтеграції України в умовах військового стану: міжнар. наук.-практ. конф., м. Маліуполь, 18 лист. 2022 р
49. Басовский Л. Е. Мировая экономика: курс лекцій: [учебн. пособие для вузов по дисциплине "Мировая экономика"] / Л. Е. Басовский. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 207 с.
50. Батманова Е. С. Мировая экономика и международные экономические отношения (раздаточный материал к курсам) / Е. С. Батманова, П. С. Томилов. — Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2005. — 111 с.
51. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник / В. В. Безуглий. — К. : Академія, 2007. — 704 с.
52. Василенко Ю. В. Зовнішня торгівля України: чинники, моделі, тенденції : [монографія] / Ю. В. Василенко, Д. Ю. Василенко. — К.: [б. и.], 2007. — 309 с.
53. Гоголева Т. Н. Мировая экономика. Тенденции теоретического анализа: учебн. Пособие / Гоголева Т. Н. — Воронеж: Изд-во ВГУ, 2003. — 167 с.
54. Давлеткильдинова Р. С. Мировая экономика: текст лекцій / Р. С. Давлеткильдинова. — СПб: [б. и.], 2000. — 91 с.
55. Джордж М. Л. Стремительные Инновации: достижение наилучшей дифференциации, быстрого входа на рынок и увеличения прибыльности / 32

М. Л. Джордж [и др.]; предисл. К. М. Кристенсен. — К.: Companion Group, 2006. — 350 с

ДОДАТОК А

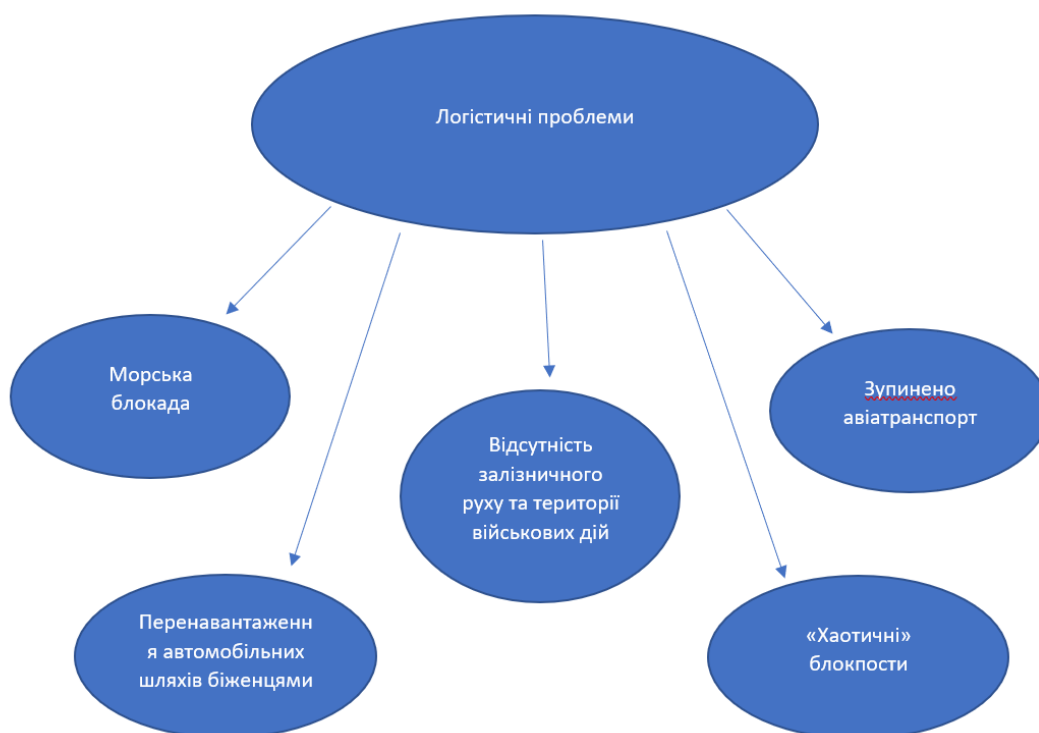

Схема 2.2 – «Візуалізація логістичних проблем»

Джерело – складено автором на основі [4]

ДОДАТОК Б

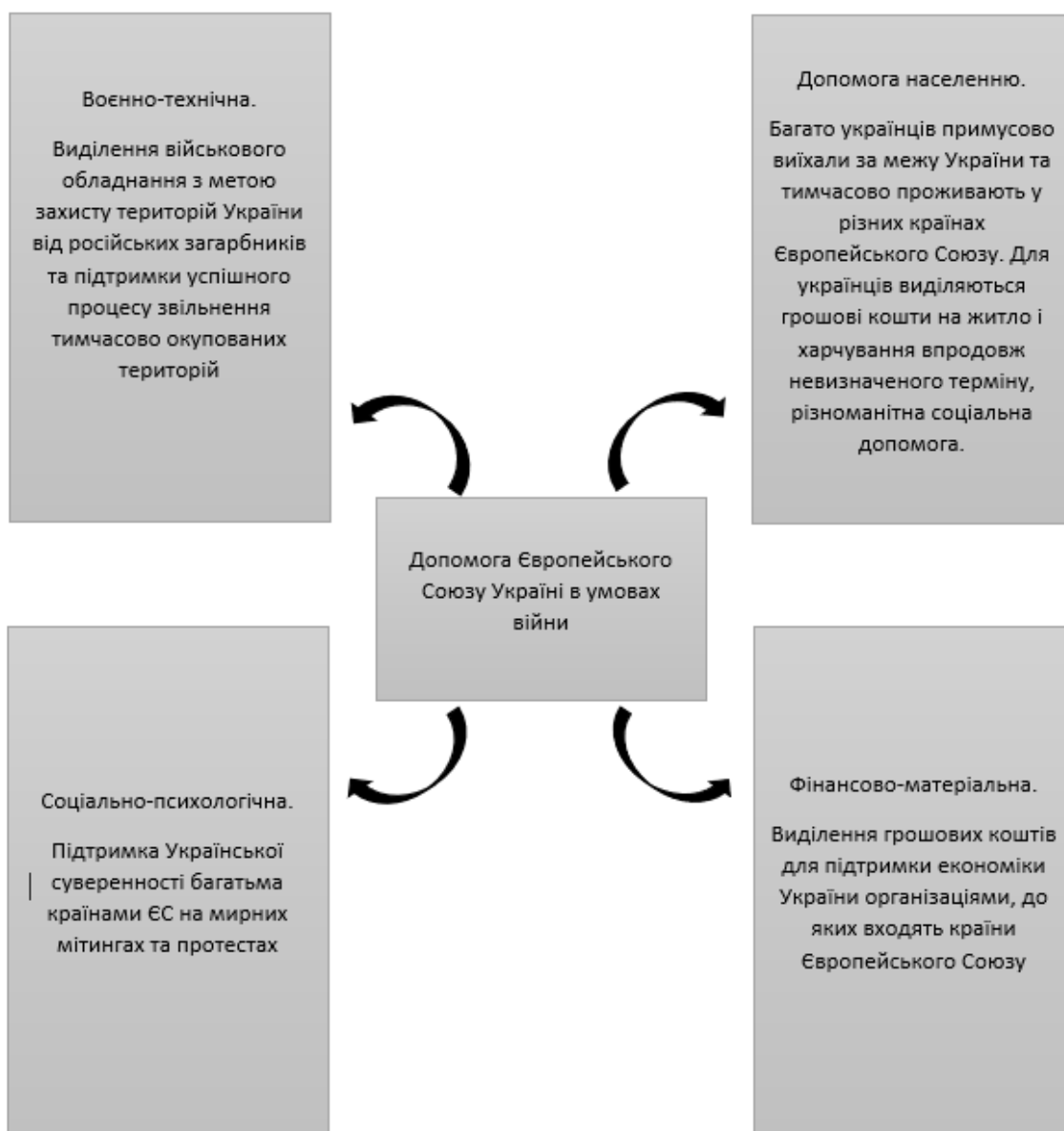

Схема 2.3.1 – «Допомога ЄС Україні в умовах війни»

Джерело – складено автором

ДОДАТОК В

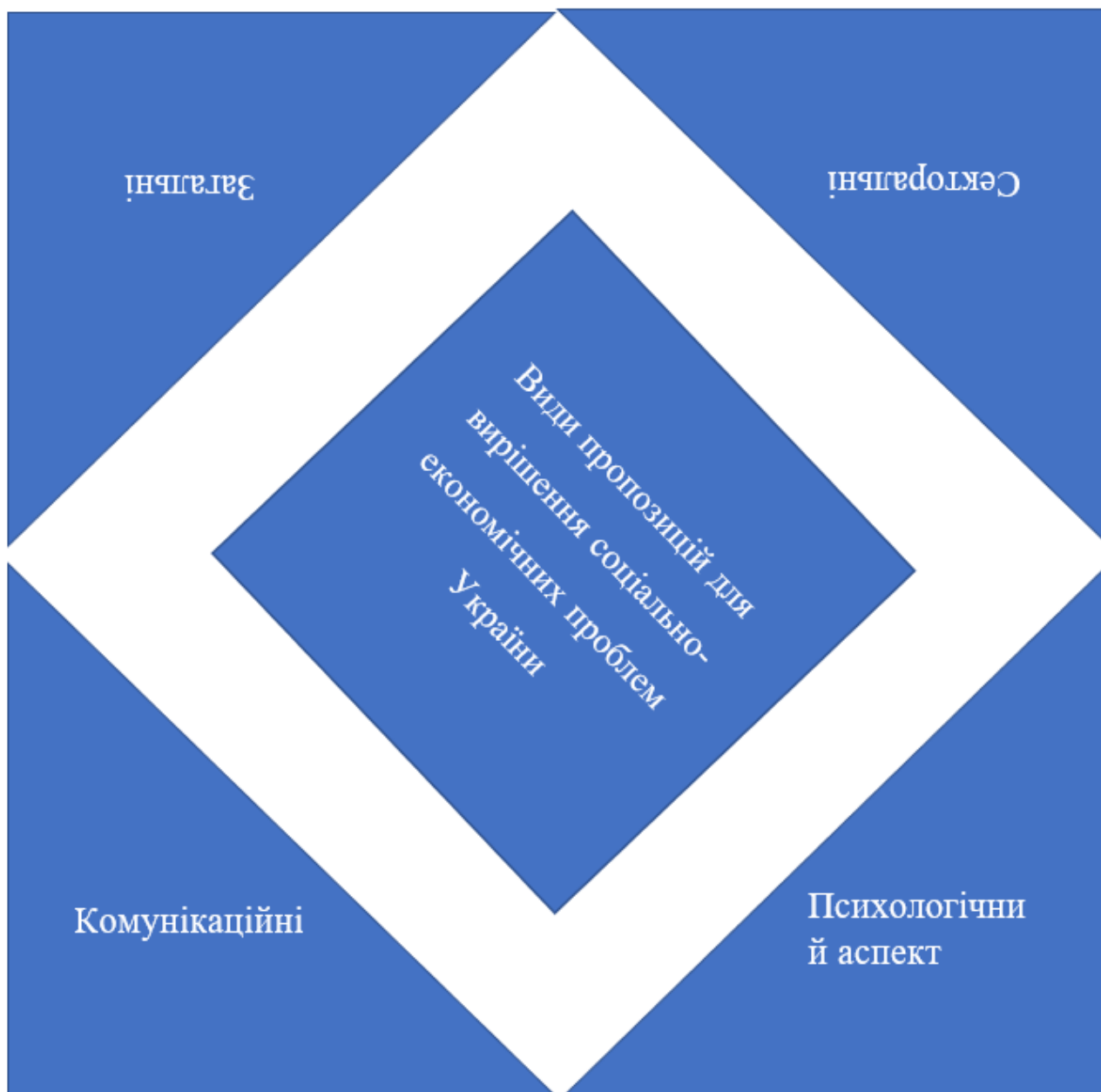

Схема 3.1.1 – «Види пропозицій для вирішення соціально-економічних проблем України»

Джерело – складено автором на основі [3]

ДОДАТОК Г

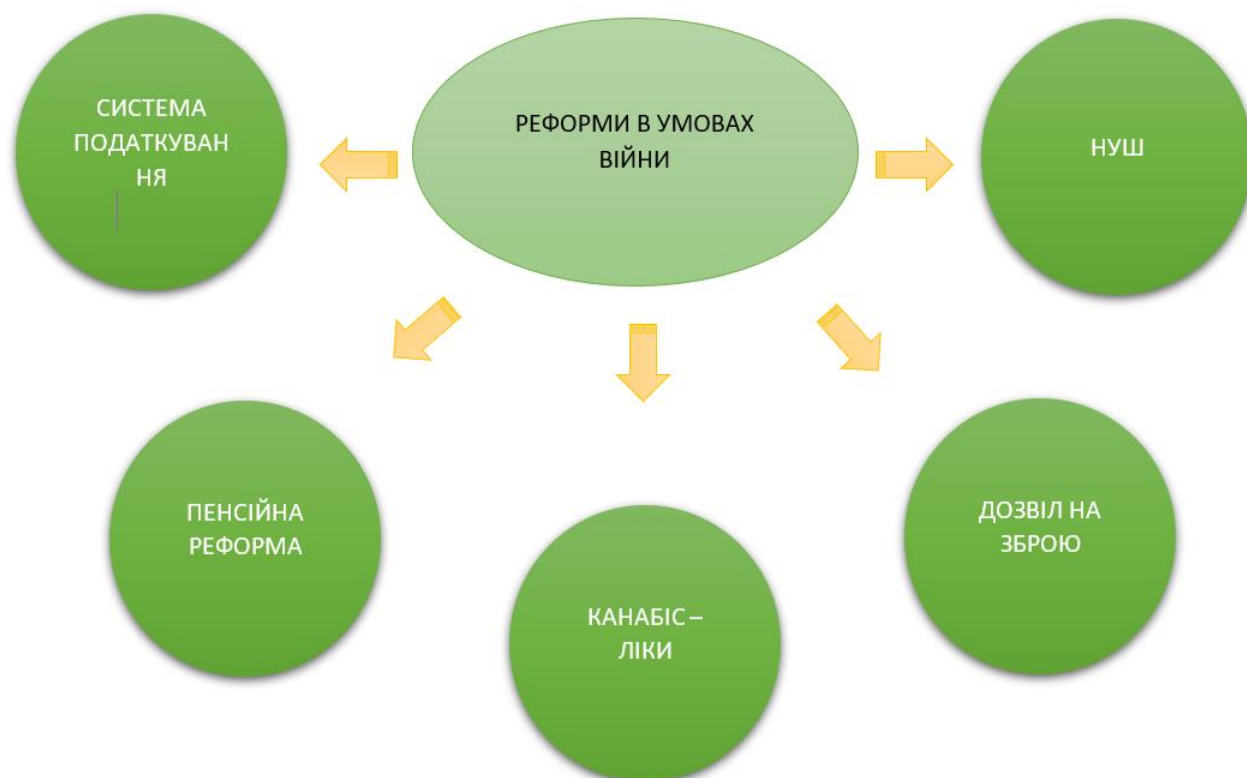

Схема 3.2.1 – «Реформи в умовах війни»
Джерело – складено автором на основі [5]

ДЕКЛАРАЦІЯ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗНУ

Я, Гуцман Анастасія Олександрівна, студентка 2 курсу, форми навчання заочної, факультету економічного, спеціальності міжнародна економіка, адреса електронної пошти ahutsman2022@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Проблеми розвитку соціально-економічного потенціалу України в умовах євроінтеграції» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Гуцман А. О.

Дата _____ Підпис _____ Венгерська Н. С.